

RRITJA E PËRFSHIRJES SOCIALE PËRMES EDUKIMIT

RAPORT I HULUMTIMIT

GJENDJA E KOMUNITETEVE ROM, ASHKALI DHE EGJIPTAS NË KOSOVË

GJAKOVË PEJË ISTOG

Projekt i financuar nga BE-ja dhe i menaxhuar
nga Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë.

Zbatuar Nga:

RRITJA E PËRFSHIRJES SOCIALE PËRMES EDUKIMIT

RAPORT I HULUMTIMIT

GJENDJA E KOMUNITETEVE
ROM, ASHKALI DHE EGJIPTAS
NË KOSOVË

GJAKOVË PEJË ISTOC

PRISHTINË, NËNTOR 2016

Autorë të raportit:

Jusuf THAÇI
Petrit TAHIRI

Udhëheqës i Hulumtimit:

Jusuf THAÇI

Hulumtues në terren:

Avnora Morina
Amanda Toska
Petrit Cermjani
Senad Gushani
Rexhë Mulaj
Flakron Curraj

“ ”

Ky raport u hartua në kuadër të projektit “Rritja e përfshirjes sociale përmes edukimit”, që financohet nga Bashkimi Evropian në kuadër të Programit për bashkëpunim ndërkufitar në mes Kosovës dhe Malit të Zi. Projekti menaxhohet nga Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë dhe zbatohet nga Qendra për Arsim e Kosovës në bashkëpunim me Bethany Cristian Services. Përmbajtja e këtij raporti është përgjegjësi e organizatave zbatuese dhe në asnjë rrethanë nuk i atribuohet donatorit.

PËRMBAJTJA

1. QËLLIMI I HULUMTIMIT	5
2. METODOLOGJIA	5
2.1. Mostra	5
2.2. Instrumenti	6
2.3. Realizimi i hulumtimit	6
2.4. KUFIZIMET E HULUMTIMIT	7
3. REZULTATET E HULUMTIMIT	7
3.1. TË DHËNA TË PËRGJITHSHME	8
3.1.1. Gjuha amtare	8
3.1.2. Vendbanimi dhe rrethina	9
3.1.3. Statusi martesor	10
3.1.4. Statusi i punësimit dhe lloji i punës	11
3.2. TË DHËNA RRETH FAMILJËS	14
3.2.1. Numri i anëtarëve të familjes	14
3.2.2. Statusi civil i anëtarëve të familjes	15
3.2.3. Statusi shëndetësor i anëtarëve të familjes	16
3.3. EDUKIMI	17
3.3.1. Niveli i shkollimit tek të rriturit	17

18		3.3.2. Edukimi parashkollor
19		3.3.3. Shkollimi fillor, i mesëm i ulët dhe i mesëm i lartë
20		3.3.4. Interesimi dhe vijueshmëria e rregullt në shkollë
21		3.3.5. Vështirësitë e nxënësve që vijnë në shkollimin
23		3.4. GJENDJA EKONOMIKE DHE KUSHTET E JETESËS
23		3.4.1. Të ardhurat e familjes
25		3.4.2. Niveli i varfërisë dhe cilësia e jetesës
25		3.4.3. Ndihma sociale nga institucionet shtetërore
26		3.4.4. Përkrahja nga burimet tjera
28		3.4.5. Pronësia e objekteve të banimit
28		3.4.6. Pritshmëria për të ardhmen
29		3.5. BASHKËJETESA DHE RAPORTET NDËRETNIKE
29		3.5.1. Sjellja e të tjerëve në raport me këto tri komunitete
30		3.5.2. Diskriminimi nga komunitetet tjera
30		3.5.3. Afërsia me komunitetet tjera
31		3.6. TRAJTIMI DHE DISKRIMINIMI NGA INSTITUCIONET
33		3.7. VLERAT DHE PRIORITETET
34		4. KONSTATIMET DHE REKOMANDIMET KRYESORE
37		SHTOJCA 1. Të dhënat demografike

1. QËLLIMI I HULUMTIMIT

Ky hulumtim është realizuar për nevoja të projektit “Rritja e përfshirjes sociale përmes edukimit” i financuar nga Bashkimi Evropian në kuadër të Programit për bashkëpunim ndërkufitar në mes Kosovës dhe Malit të Zi. Hulumtimi ka pasur për qëllim që të hulumtojë gjendjen e përgjithshme dhe problemet me të cilat ballafaqohen komunitetet rom, ashkali dhe egjiptas në Kosovë, përkatësisht në komunat që janë përfshirë në këtë hulumtim: Gjakova, Peja dhe Istogu. Të gjeturat e këtij hulumtimi do t'i shërbejnë projektit në fjalë për të hartuar plane a për të ndërmarrë veprime konkrete në funksion të përmirësimit të gjendjes së këtyre komuniteteve në Kosovë.

2. METODOLOGJIA

Hulumtimi është kuantitativ dhe njësia e hulumtimit është individi, por pos të dhënave personale dhe mbi gjendjen faktike, qëndrimet dhe mendimet e tyre për çështje të caktuara, respondentëve iu është kërkuar që të japin edhe disa informata për anëtarët tjerë të familjes dhe për familjen në përgjithësi. Për arsye që hulumtimi ka synuar të mbledhë sa më shumë të dhëna rreth anëtarëve të familjes dhe familjes në përgjithësi, atëherë gjatë plotësimit të pyetësorëve janë intervistuar kryesisht kryefamiljarët ose ndonjë anëtar tjetër i mirëinformuar i familjes.

2.1 Mostra

Në hulumtim kanë qenë të përfshirë 150 respondentë, gjegjësisht familje të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptas nga komuna e Gjakovës, e Pejës dhe e Istogut. Respondentët e përfshirë në hulumtim kanë qenë prej moshës 18 vjeçare e më të moshuar, ndërsa prej tyre ka pasur meshkuj dhe femra. Më konkretisht, në mostër kanë qenë të përfshirë:

* 38 respondentë nga komuniteti rom (25.3 %), 5 respondentë nga komunitetit ashkali (3.3 %) dhe 107 respondentë nga komunitetit egjiptas (71.3 %) (për më shumë detaje, shihni Tabelën 1 në Shtojcën 1 të bashkëngjitur në fund të raportit).

* 70 respondentë nga komuna e Gjakovës (46.7 %), 50 respondentë nga komuna e Pejës (33.3 %) dhe 30 respondentë nga komuna e Istogut (20 %) (për më shumë detaje, shihni Tabelën 2 në Shtojcën 1 të bashkëngjitur në fund të raportit).

* 104 respondentë të gjinisë mashkullore (69.3 %) dhe 46 respondentë të gjinisë femërore (30.7 %), meqë kryefamiljarët në shumicën e rasteve janë meshkuj dhe meqë meshkujt kryesisht kanë qenë më të gatshëm të përgjigjen në pyetjet e parashtruara nga intervistuesit (për më shumë detaje, shihni Tabelën 3 në Shtojcën 1 të bashkëngjitur në fund të raportit).

* respondentë duke filluar nga mosha 18 vjeçare e deri në moshën 80 vjeçare, megjithëse shumica e tyre kanë qenë të moshës 30 – 55 vjeçare (për më shumë detaje, shihni Tabelën 4 në Shtojcën 1 të bashkëngjitur në fund të raportit).

Mostra e përfshirë në hulumtim ka qenë shumë e vogël (vetëm 150 respondentë) dhe ka qenë e kufizuar vetëm në tri komuna që janë pjesë e projekt të sipërpërmendur, prandaj ka qenë e pamundur që të kemi mostër reprezentative dhe të përzgjidhet mostra në mënyrë të rastësishme. Kështu që, mostra është përzgjedhur në mënyrë të qëllimshme nga komuna e Gjakovës, e Pejës dhe e Istogut, ndërsa respondentët (familjet) janë përzgjedhur në mënyrë aksidentale (ata që kanë pranuar të jenë pjesë e hulumtimit). Kuotat e familjeve që duhet të intervistohen në këto tri komuna janë përcaktuar në bazë të të dhënave të regjistrimit të popullsisë (2011) mbi shtrirjen dhe numrin e pjesëtarëve të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptas në Kosovë.

2.2 Instrumenti

Me qëllim të realizimit të hulumtimit dhe mbledhjes së të dhënave nga terreni është përdorur pyetësi. Pyetësi ka qenë i një gjatësie mesatare dhe ka marrë kohë rreth 20-30 minuta për t'u plotësuar. Pyetësi është përpiluar në konsulta dhe bashkëpunim të vazhdueshëm me persona që kanë punuar me këto komunitete dhe të cilët janë mirë të informuar rreth specifikave të problemeve të këtyre komuniteteve.

2.3 Realizimi i hulumtimit

Për realizimin e hulumtimit në terren janë angazhuar intervistues nga vet komunitetet rom, ashkali dhe egjiptas, meqë të tillët janë më të mishëruar me specifikat e popullatës së përfshirë në hulumtim, të cilët janë trajnuar për nevoja të këtij hulumtimi, në mënyrë që të jenë sa më të informuar për specifikat e hulumtimit. Anketimi është realizuar përmes intervistimit të drejtpërdrejtë të respondentit nga ana e intervistuesit dhe është intervistuesi ai që i ka shënuar përgjigjet në pyetësor. Anketimi është realizuar gjatë muajit gusht/shtator 2016.

2.4 KUFIZIMET E HULUMTIMIT

Për shkak se mostra e përfshirë në hulumtim ka qenë shumë e vogël (vetëm 150 respondentë) dhe ka qenë e kufizuar vetëm në tri komuna, si dhe për shkak se mostra nuk është mostër reprezentative dhe e rastësishme, por e qëllimshme dhe aksidentale (vullnetare), të dhënat nga ky hulumtim assesi nuk mund të shërbejnë për të bërë përgjithësime për gjendjen e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptas në Kosovë as në nivel vendi (Kosovës) as në nivel të këtyre tri komunave (Gjakovës, Pejës dhe Istogut). Sidomos duhet të merren me shumë rezervë rezultatet që flasin për aspekte faktike, ndërsa disponimet, qëndrimet e mendimet personale subjektive të respondentëve mund të konsiderohen sa janë më afër me realitetin e përgjithshëm të këtyre komuniteteve.

Gjithashtu, për disa variabla (pyetje) të caktuara të përfshira në instrumentin e përdorur për hulumtim, për arsye të ndryshme, janë marrë shumë pak përgjigje valide nga respondentët (qoftë për shkak se nuk kanë pranuar të përgjigjen, qoftë për shkak se ju kanë munguar informatat), prandaj duhet pasur rezerva të mëdha me rezultatet e përgjigjeve në këto variabla (posaçërisht kur variabla të tilla ndahen në nën-kategori).

Prandaj, të gjeturat e këtij hulumtimi mund të përdoren vetëm për qëllime dhe nevoja të projektit "Rritja e përfshirjes sociale përmes edukimit", apo projekteve dhe nismave të reja në këtë fushë, meqë rezultatet dhe të gjeturat e këtij hulumtimi ofrojnë disa indikatorë të mirë e të përdorshëm për të hartuar plane e për të ndërmarrë aktivitete specifike në funksion të përmirësimit të gjendjes së përgjithshme të këtyre komuniteteve në këto tri komuna apo edhe në nivel të Kosovës. Sidoqoftë, të gjithë ata që do ti shfrytëzojnë këto të dhëna, duhet të jenë të vetëdijshëm për kufizimet e sipërpërmendura.

3. REZULTATET E HULUMTIMIT

Në vazhdim do të prezantohen të gjeturat e këtij hulumtimi, të ndara në kapituj të veçantë sipas temave të ndryshme. Ndërsa në fund të këtij raporti, pas prezantimit të rezultateve të hulumtimit, bazuar në këto rezultate do të gjeni një përmbledhje të konstatimeve dhe rekomandimeve kryesore që mund të dalin nga ky hulumtim. Gjithashtu, këtij raporti në fund i bashkëngjitet Shtojca 1, në të cilën gjenden të dhënat demografike të respondentëve.

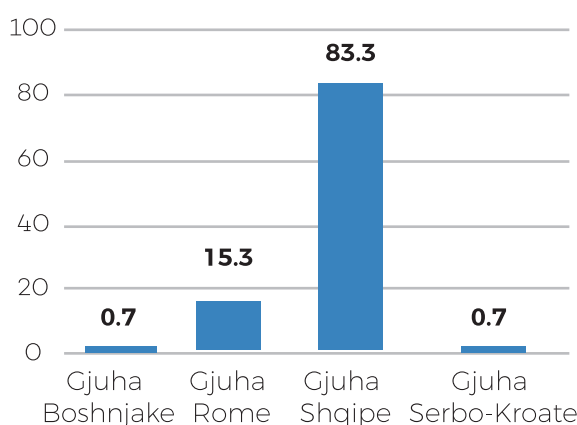
3.1. TË DHËNA TË PËRCJITHSHME

3.1.1. Gjuha amtare

Të dhënat e hulumtimit tregojnë se pjesa dërmuese (83.3 %) e këtyre tri komuniteteve e konsiderojnë gjuhën shqipe si gjuhë amtare, ndërsa 15.3 % e konsiderojnë gjuhën rome si gjuhë amtare. Sigurisht se ka dallime esenciale në mes të tri komuniteteve sa i përket gjuhës amtare. Përderisa pothuajse të gjithë ashkalitë dhe egjiptasit e konsiderojnë gjuhën shqipe si gjuhë amtare, shumica e romëve (60.5 %) e konsiderojnë gjuhën rome si gjuhë amtare, megjithëse një numër i konsiderueshëm i tyre (36.8 %) e konsiderojnë gjuhën shqipe si gjuhë amtare. Kjo tregon se me përjashtim të romëve që kanë gjuhë amtare, ashkalitë dhe egjiptasit (përfshirë edhe një numër të romëve) zakonisht e konsiderojnë si gjuhë amtare gjuhën e komunitetit me të cilin jetojnë apo i cili i rrethon (për më shumë detaje, shihni Grafiku 1 dhe Grafiku 2).

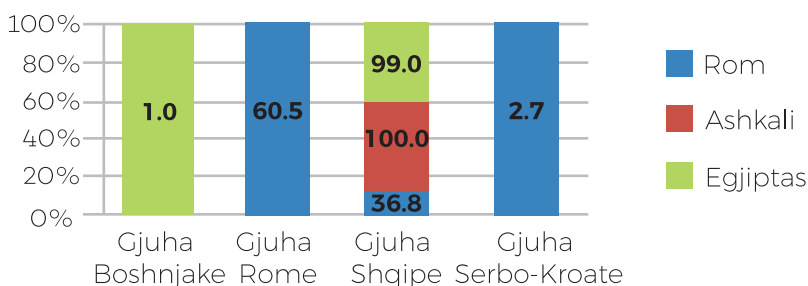
Grafiku 1.

Cilën gjuhë e konsideroni gjuhë amtare tuajën?

Grafiku 2.

Cilën gjuhë e konsideroni gjuhë amtare tuajën?

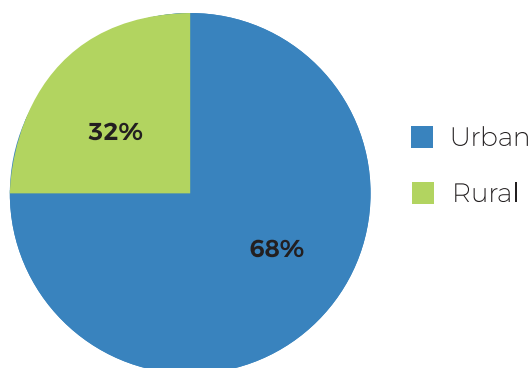

3.1.2. Vendbanimi dhe rrethina

Shumica e respondentëve të përfshirë në hulumtim kanë qenë nga vendbanimet urbane (68 %), ndërsa një numër më i vogël kanë qenë nga vendbanimet rurale (32 %), meqë këto komunitete kryesisht janë të koncentruar në vendbanimet urbane dhe meqë për nevojat e këtij hulumtimi ka qenë më e lehtë që të gjenden dhe të intervistohen (për më shumë detaje, shihni Grafiku 3).

Grafiku 3.

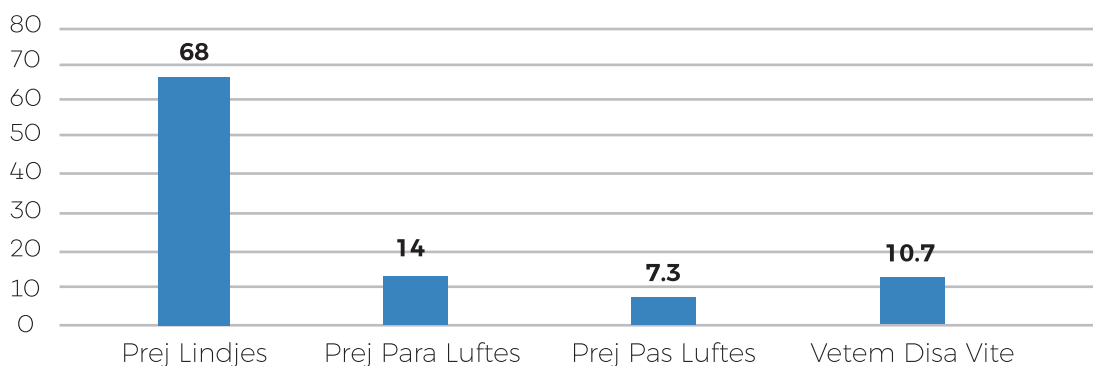
Lloji i vendbanimit të respondentit:

Vendbanimet e këtyre komuniteteve janë kryesisht të njëjta me ato në të cilat ata kanë jetuar edhe para luftës apo që prej lindjes, pra para vitit 1999. Të pyetur rreth asaj se që kur jetojnë në atë vendbanim, 82 % e respondentëve kanë treguar që aty jetojnë që nga lindja apo që prej para luftës, përderisa vetëm 18 % kanë treguar se aty jetojnë që prej pas luftës apo që vetëm disa vite. Kjo tregon që pjesa dërmuese e këtyre komuniteteve në këto tri komuna jetojnë një kohë të gjatë në vendbanimet e tyre dhe nuk janë të zhvendosur (për më shumë detaje, shihni Grafiku 4).

Grafiku 4.

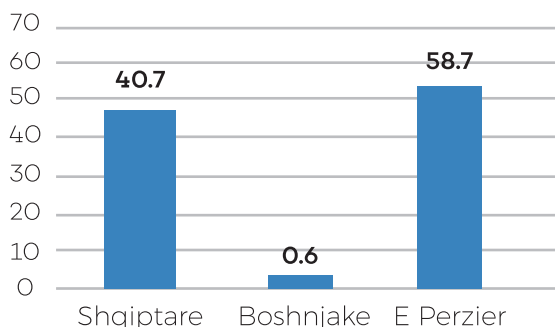
Ne kete vendbanim jetoni:

Këto komunitete jetojnë kryesisht në vendbanime të cilat janë të banuara me popullatë të përkatësive të ndryshme etnike (58.7 %), gjegjësisht në vendbanime me popullatë të përzier (shqiptarë, boshnjakë, romë, ashkali, egjiptas, etj.). Megjithëse, një pjesë e konsiderueshme e tyre jetojnë në vendbanime që janë të banuara me shqiptarë (40.7 %) (për më shumë detaje, shihni Grafiku 5).

Grafiku 5.

Vendbanimi (lagjja ose fshati) në të cilin jetoni është i banuar ose e rrethuar kryesisht me popullatë (përveç komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptas):

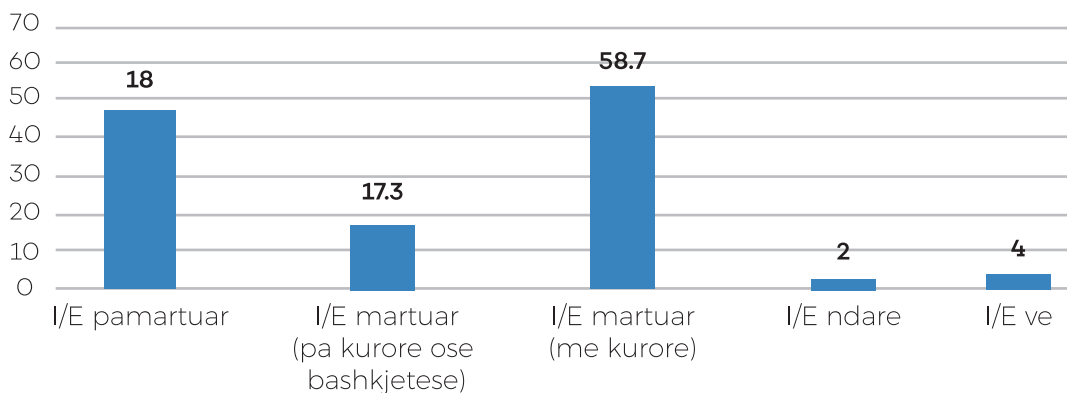

3.1.3. Statusi martesor

Shumica e respondentëve të përfshirë në këtë hulumtim janë të martuar (76 %), nga të cilët shumica prej tyre të martuar me kurorë (58.7 %) ndërsa një pjesë më e vogël e konsiderojnë vetën të martuar megjithëse nuk kanë kurorë (17.3 %). Kurse, një numër më i vogël prej tyre janë të pamartuar (18 %). Po ashtu, në bazë të të dhënave të hulumtimit mund të thuhet se numri i ndarjeve (shkurorëzimeve) është shumë i vogël në mesin e këtyre komuniteteve, meqë vetëm 2 % e respondentëve kanë thënë se janë të ndarë/të shkurorëzuar (për më shumë detaje, shihni Grafiku 6).

Grafiku 6.

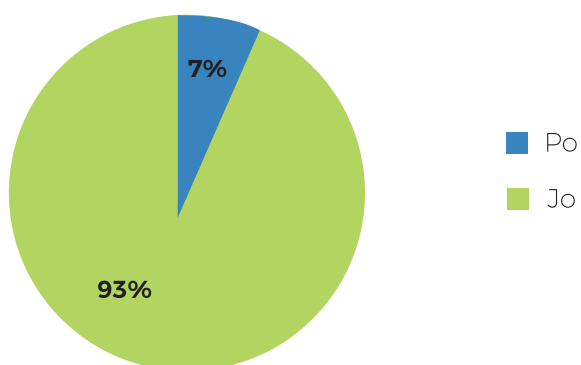
Statusi martesor i respondentit:

Bazuar në të dhënat nga ky hulumtim del se martesat e hershme (personat nën 18 vjeç) janë prezente në mesin e këtyre tri komuniteteve, megjithëse ndoshta jo në masë të madhe. Shumica dërmuese e repodentëve kanë raportuar se asnjë anëtar i familjes nën moshën 18 vjeçare nuk është i martuar (93 %), ndërsa një numër i vogël ka treguar se kanë anëtar të familjes nën moshën 18 vjeçare që janë të martuar (7 %), që është fakt mjaft shqetësues pavarësisht se shifra e martesave të personave nën 18 vjeç mund të duket e vogël, sepse kjo mund të reflektojë negativisht në shumë aspekte të jetës së tyre (për më shumë detaje, shihni Grafiku 7).

Grafiku 7.

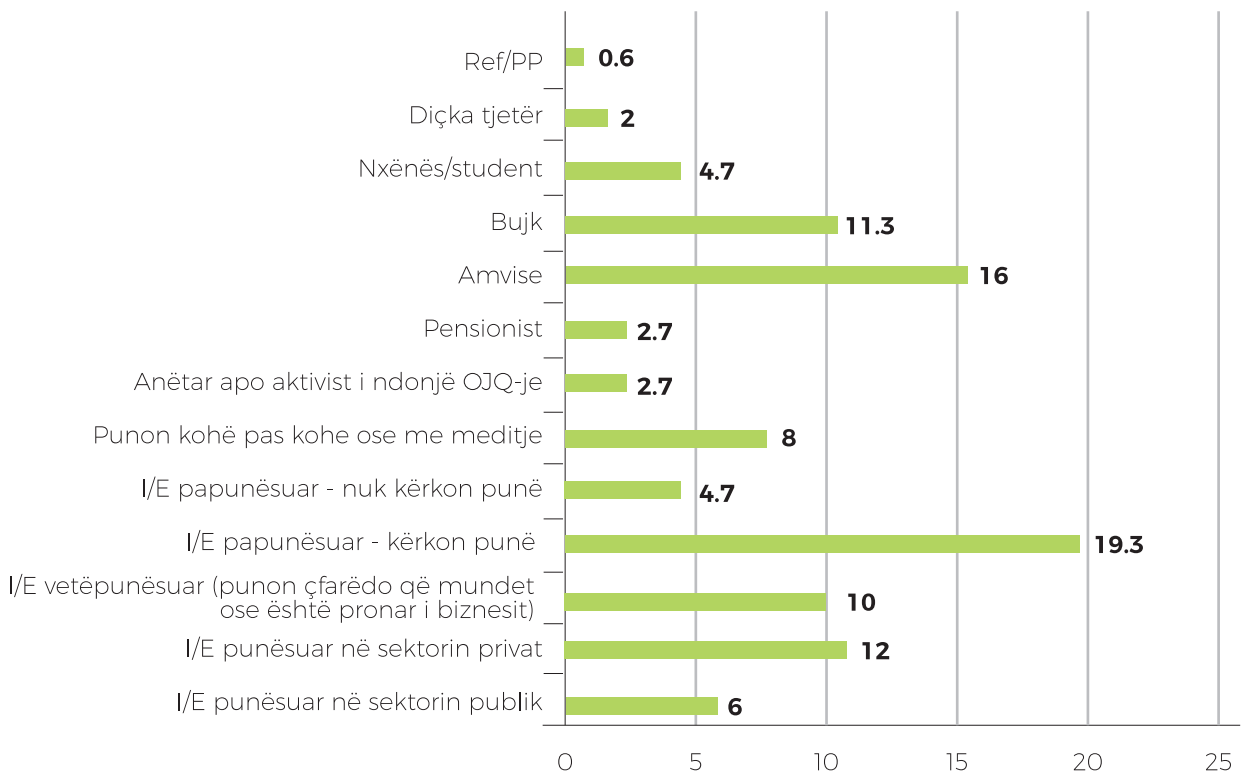
A ka anëtarë të familjes të moshës nën 18 vjeç që janë të martuar?

3.1.4. Statusi i punësimit dhe lloji i punës

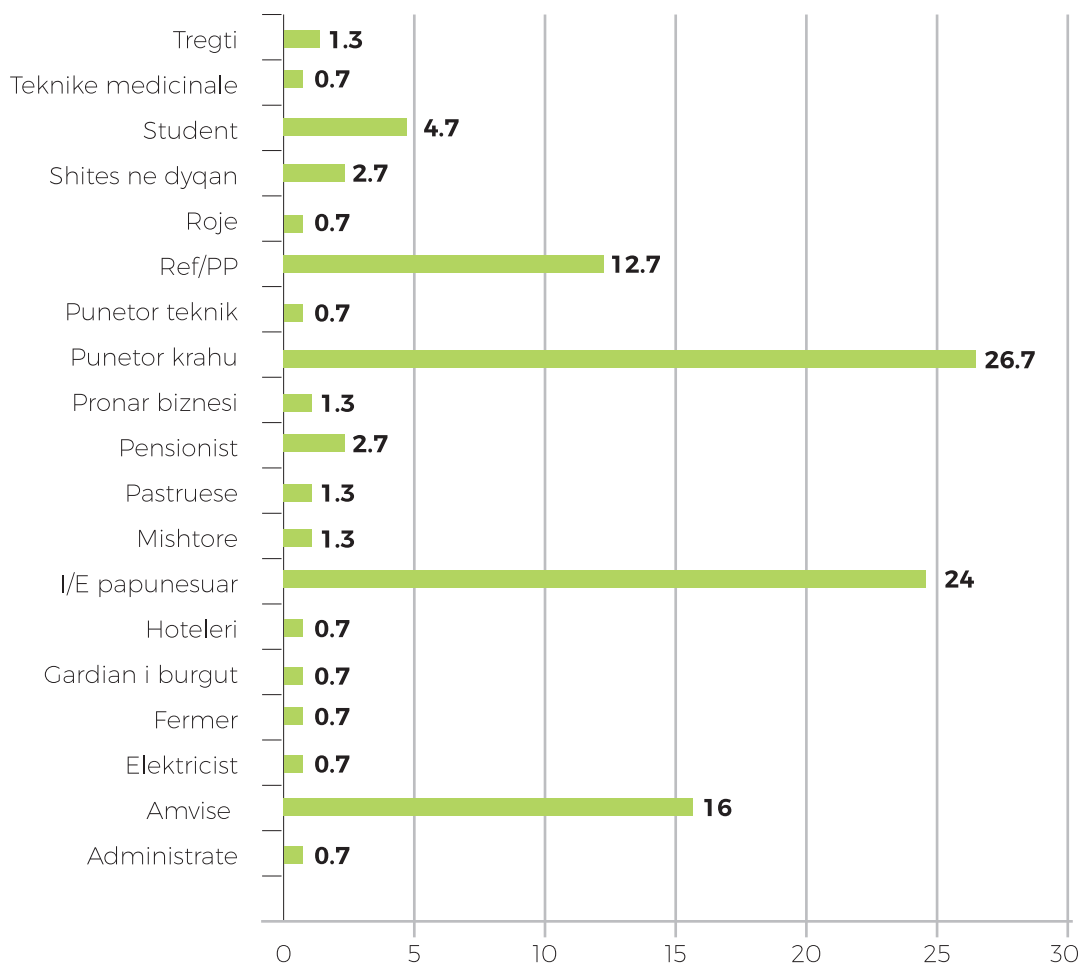
Papunësia në mesin e këtyre komuniteteve është shumë e madhe, gjë që ndërlidhet me shumë aspekte sociale dhe pasoja të mëdha në zhvillimin e këtyre komuniteteve. Të dhënat tregojnë që vetëm një numër i vogël i tyre janë të punësuar në sektorin publik (6 %) dhe në sektorin privat (rreth 12 %). Ndërsa pjesa më e madhe janë të papunësuar (24 %) që kryesisht kërkojnë punë, ose janë të vetë-punësuar që punojnë çfarëdo që munden ose kanë biznes (10 %), ose që punojnë kohë pas kohe apo me meditje (8 %). Po ashtu, një përqindje e madhe e tyre punojnë si amvise, posaçërisht femrat (16 %), ndërsa një numër i tyre merren me bujqësi, kryesisht meshkuj (11.3 %). Numri i pensionistëve duket të jetë shumë i vogël në mesin e këtyre komuniteteve (2.7 %) dhe po ashtu edhe numri i tyre që janë të angazhuar nëpër OJQ të ndryshme (2.7 %). Ndërsa, 4.7 % kanë raportuar se janë nxënës ose studentë (për më shumë detaje, shihni Grafiku 8).

Grafiku 8.
Statusi i punësimit i respondentit:

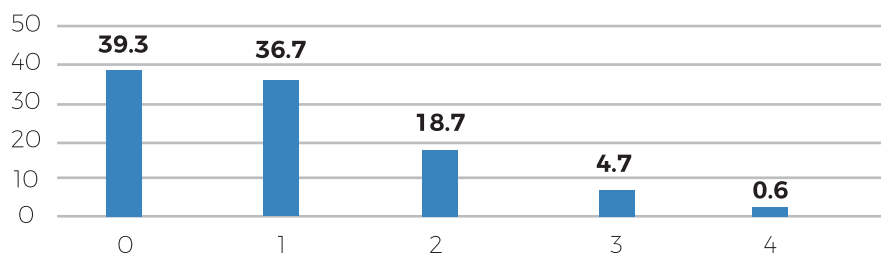
Ndërsa, nga ata që kanë raportuar që janë të punësuar, të vetë-punësuar, punojnë kohë pas kohe ose punojnë si bujq, shumica e tyre del se punojnë si punëtorë krahu (26.7 %), shumë pak prej tyre merren me tregti ose janë pronarë biznesi (2.6 %) ose shitës dyqani (2.7 %). Ndërsa të tjerët (në numër shumë të vogël) punojnë si pastrues, punëtor teknik, në administratë, në hoteleri, në mishtore, elektrikist, roje, teknik medicinal, etj. (për më shumë detaje, shihni Grafiku 9).

Grafiku 9.
Çfarë lloji të punës bënë respondentët?

Sa i përket punësimit të anëtarëve të tjerë të familjes në përgjithësi, të dhënat tregojnë se një përqindje mjaft e madhe e familjeve të këtyre komuniteteve nuk kanë asnjë të punësuar (39.3 %), ndërsa shumica e familjeve (60.7 %) kanë nga një ose më shumë anëtarë të familjes të punësuar, të vetëpunësuar, që punon kohë pas kohe apo me meditje (për më shumë detaje, shihni Grafiku 10).

Grafiku 10.
Sa anëtarë të familjes janë të punësuar?

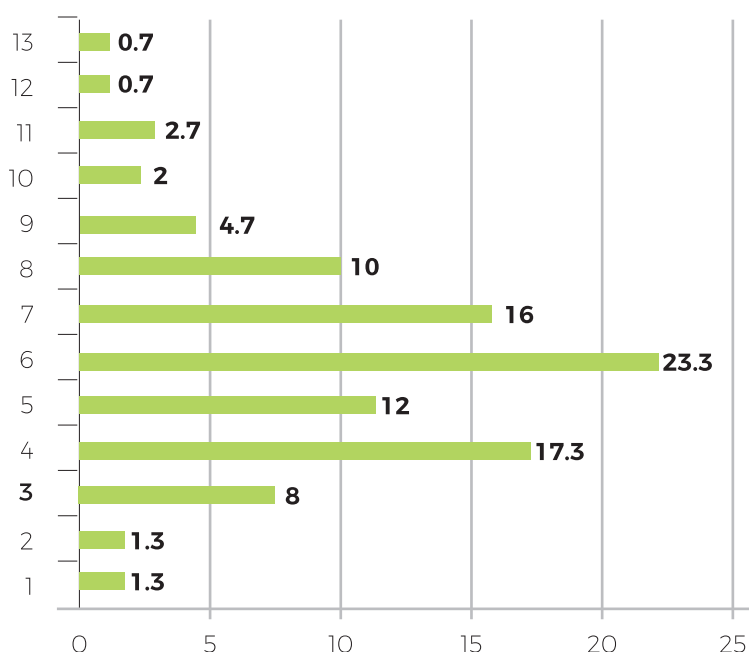
3.2. TË DHËNA RRETH FAMILJES

3.2.1. Numri i anëtarëve të familjes

Duket se trendi i të jetuarit në familje të mëdha, shumë-anëtarëshe, është një mënyrë e tejkualuar në mesin e këtyre tri komuniteteve, meqë në bazë të të dhënave të hulumtimit vërehet se pjesëtarët e këtyre tri komuniteteve jetojnë kryesisht në familje të vogla, gjegjësisht jetojnë kryesisht vetëm familja bërthamë së bashku, me një mesatare prej rreth 6 anëtarësh. Numri i anëtarëve të familjes sillet prej 1 deri në 13 anëtarë, por familjet e tilla me shumë anëtarë janë të rralla. Sipas të dhënave, numri më i madh i familjeve, 63.3 % prej tyre janë familje me 1 deri 6 anëtarë, 26 % janë familje me 7 deri 8 anëtarë, ndërsa vetëm 10.7 % janë familje me 9 deri 13 anëtarë (për më shumë detaje, shihni Grafiku 11)

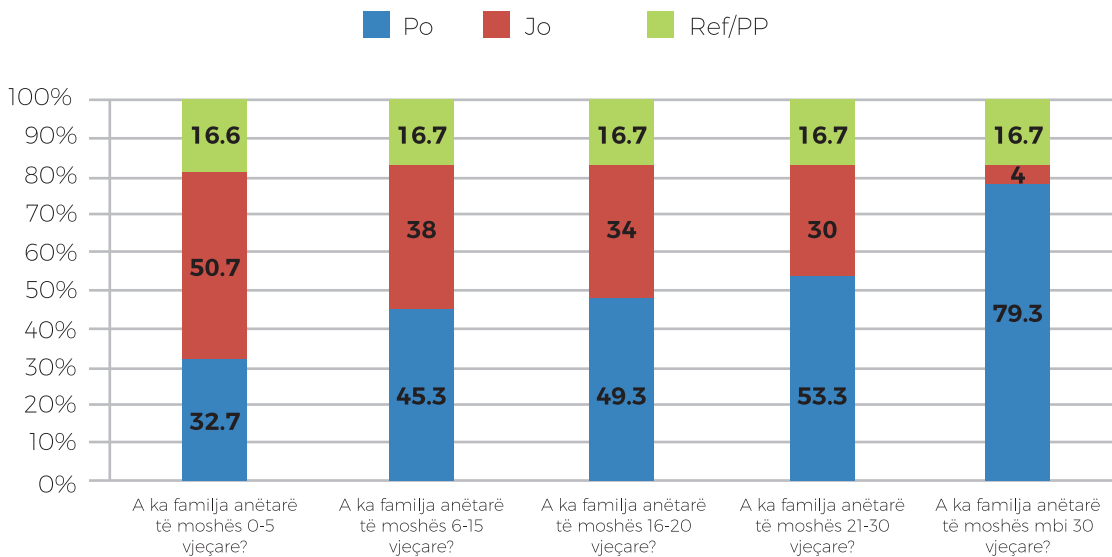
Grafiku 10.

Sa anëtarë ka familja juaj

Shumica e familjeve kanë anëtarë të familjes të moshave të ndryshme, përfshirë fëmijë, të rinj, të moshuar (për më shumë detaje, shihni Grafiku 12).zt

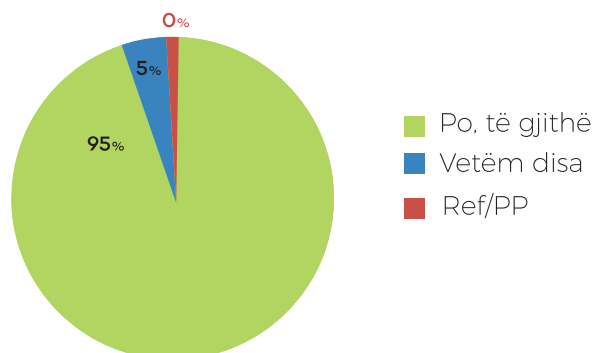
Grafiku 12.
Moshë e anëtarëve të familjes

3.2.2. Statusi civil i anëtarëve të familjes

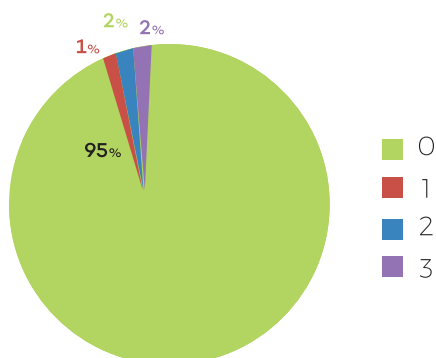
Bazuar në të dhënat e hulumtimit del se pjesa dërmuese e pjesëtarëve të këtyre komuniteteve janë të regjistruar në regjistrin/gjendjen civile, por ka edhe të atillë që nuk janë të regjistruar. Nga 150 kryefamiljarë të intervistuar, 94.7 % kanë raportuar se të gjithë anëtarët e familjes së tyre janë të regjistruar në regjistrin/gjendjen civile, ndërsa, shqetësues është fakti që 4.7 % e tyre kanë treguar që kanë anëtarë të familjes që nuk janë fare të regjistruar në regjistrin/gjendjen civile (për më shumë detaje, shihni Grafiku 13 dhe Grafiku 14).

Grafiku 13.
A janë të gjithë anëtarët e familjes të regjistruar në regjistrin/gjendjen civile?

Grafiku 14.

Nëse ndonjë anëtar i familjes nuk është i regjistruar në gjendjen civile, shëno numrin e anëtarëve që nuk janë të regjistruar:

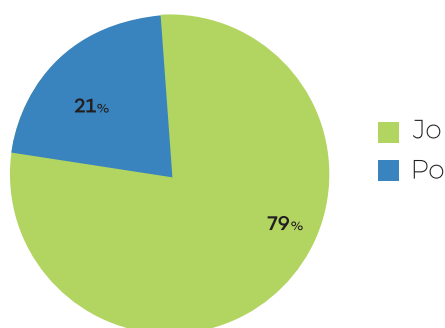

3.2.3 Statusi shëndetësor i anëtarëve të familjes

Respodenti apo kryefamiljari është pyetur që të tregojë për veten dhe për anëtarët e familjes në lidhje me statusin shëndetësor. Dhe në bazë të të dhënave del se pjesa dërmuese (rreth 78 %) e pjesëtarëve të këtyre komuniteteve nuk kanë probleme shëndetësore. Ndërsa, një përqindje më e vogël e tyre (21.3 %) kanë raportuar se kanë anëtarë të familjes me probleme shëndetësore, qoftë janë shëndetligë që sëmuren shpesh, qoftë janë të sëmurë kronik, qoftë janë invalidë (për më shumë detaje, shihni Grafiku 15).

Grafiku 15.

A ka familja ndonjë anëtarë të familjes invalid ose të sëmurë kronik?

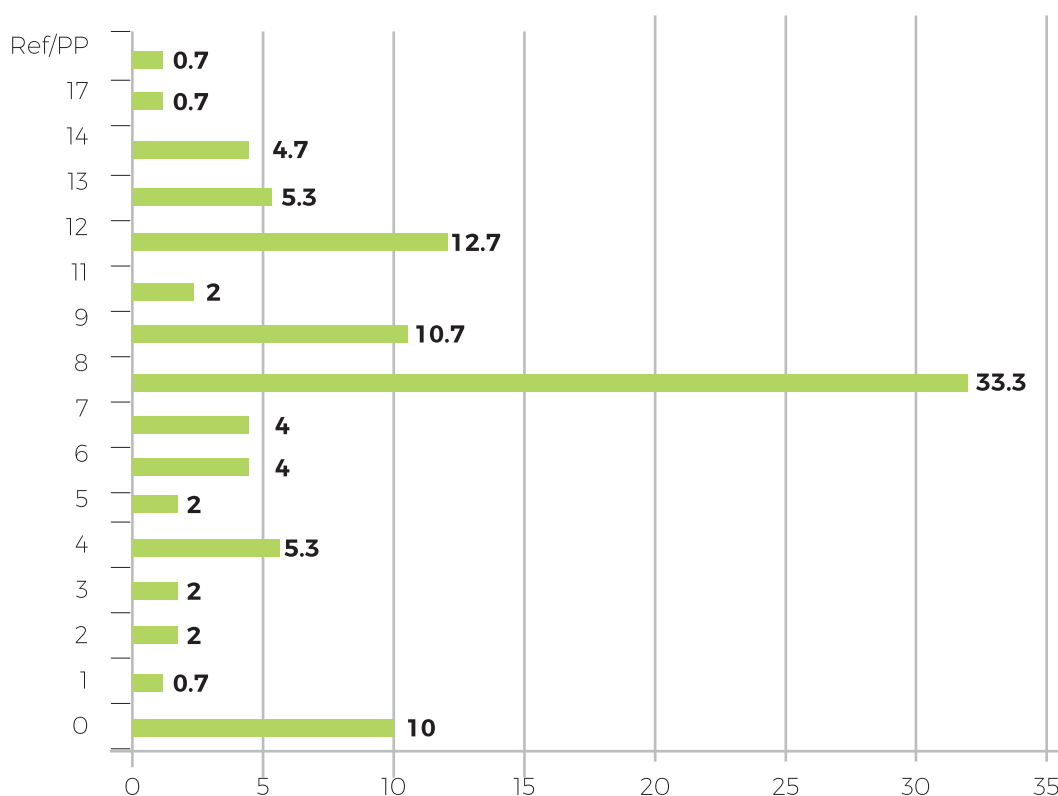
3.3. EDUKIMI

3.3.1 Niveli i shkollimit tek të rriturit

Në mesin e respondentëve pjesëmarrës në këtë hulumtim ka pasur të përfshirë respondentë me shkallë të ndryshme të arsimit, por më së shumti ka pasur nga ata që nuk kanë asnjë vit shkollimi të mbaruar (10 %), ata që kanë të mbaruara 8 ose 9 vite shkollim – ekuivalente me shkollimin fillor (44 %), ata kanë të mbaruara 12 ose 13 vite shkollim – ekuivalente me shkollimin e mesëm (18 %) (për më shumë detaje, shihni Grafiku 16).

Grafiku 16.

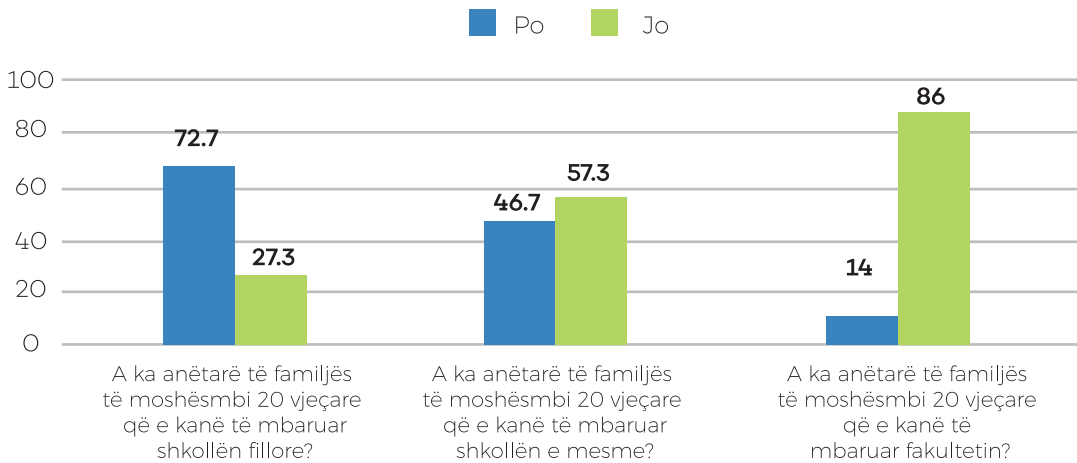
Shkalla e arsimit të respondentit:

Të pyetur për nivelin e shkollimit për anëtarët e familjes të moshës mbi 20-vjeçare, 72.7 % e respondentëve kanë raportuar që në familjet e tyre ka anëtarë që e kanë mbaruar shkollimin fillor (shkollimin e detyruar – klasët 1-8), 46.7 % kanë raportuar që në familjet e tyre ka anëtarë që e kanë mbaruar shkollimin e mesëm dhe vetëm 14 % kanë raportuar se ka anëtarë që e kanë mbaruar studimet universitare (për më shumë detaje, Grafiku 17).

Grafiku 17.

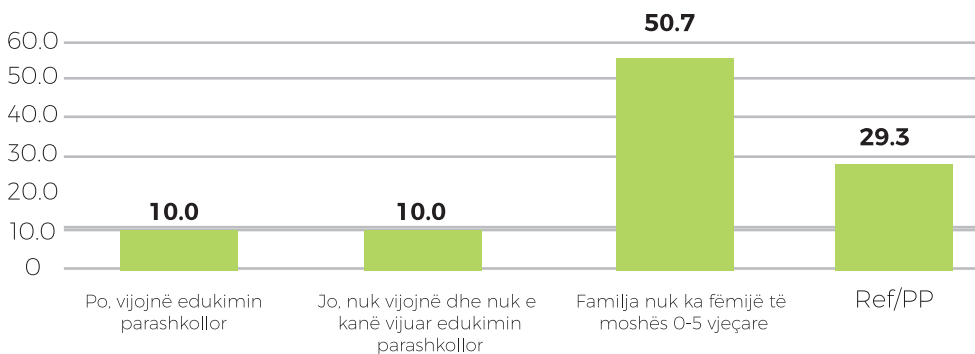
Shkalla e arsimit të anëtarëve të familjes

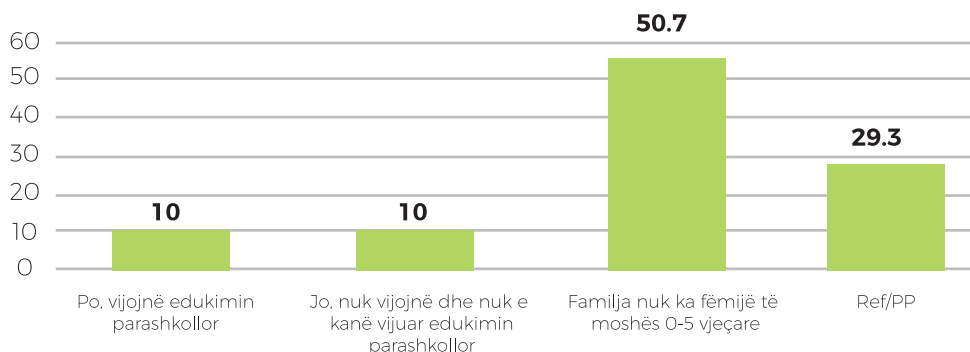
3.3.2 Edukimi parashkollor

Në bazë të të dhënave të këtij hulumtimi nuk mund të konstatohet niveli i vijueshmërisë së fëmijëve të këtyre tri komuniteteve në nivelin e edukimit parashkollor (në çerdhe, kopshte apo në klasën parafillore), sepse kanë arritur të sigurohen shumë pak të dhëna për këtë. Nga 150 familje të përfshira në hulumtim, rreth gjysma kanë raportuar se nuk kanë fare fëmijë të kësaj moshe, ndërsa shumica e gjysmës tjetër që ka fëmijë të kësaj moshe nuk kanë raportuar nëse fëmijët vijnë edukimin parashkollor apo jo. Kështu që, vetëm 30 familje kanë raportuar për këtë, nga të cilat 15 familje kanë treguar që kanë fëmijë që vijnë edukimin parashkollor, ndërsa 15 familje kanë treguar që fëmijët e tyre nuk vijnë edukimin parashkollor (për më shumë detaje, shihni Grafiku 18 dhe Grafiku 19)

Grafiku 18. Nëse familja ka fëmijë të moshës 0-5 vjeçare, atëherë a vijnë ata edukimin parashkollor (në çerdhe, kopshte apo në klasën parafillore)?

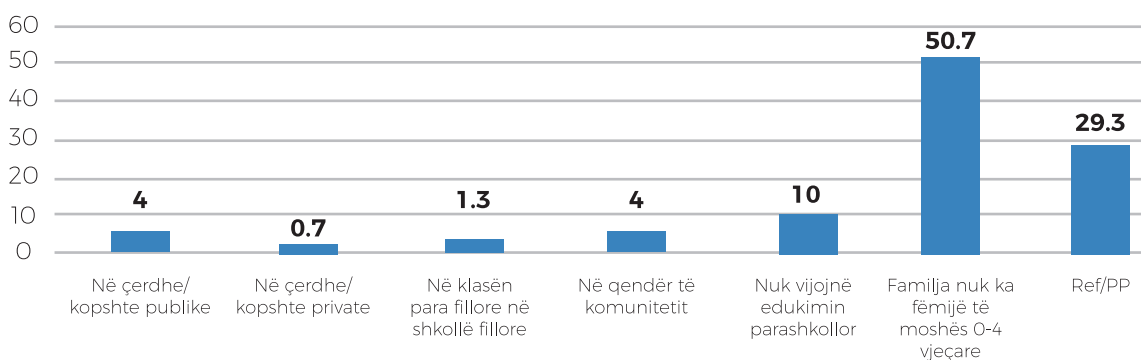
Grafiku 19. Nëse familja ka fëmijë të moshës 0-5 vjeçare, atëherë a vijnë ata edukimin parashkollor (në çerdhe, kopshte apo në klasën parafillore)?

Por, në këtë pikë, megjithëse me pak përgjigje, të dhënat nxjerrin në pah një fakt shumë të rëndësishëm. Nga ato 15 familje që kanë raportuar që kanë fëmijë që vijnë edukimin parashkollor, 6 nga ato kanë treguar se fëmijët e tyre vijnë edukimin parashkollor në qendër të komunitetit, në ndërkohë që numër i njëjtë (6 familje) kanë treguar se fëmijët e tyre vijnë edukimin parashkollor në çerdhe/kopshte publike. Kjo tregon që qendrat e komunitetit janë duke e kryer një rol të rëndësishëm për edukimin parashkollor të fëmijëve të këtyre tri komuniteteve (për më shumë detaje, shihni Grafiku 20).

Grafiku 20.

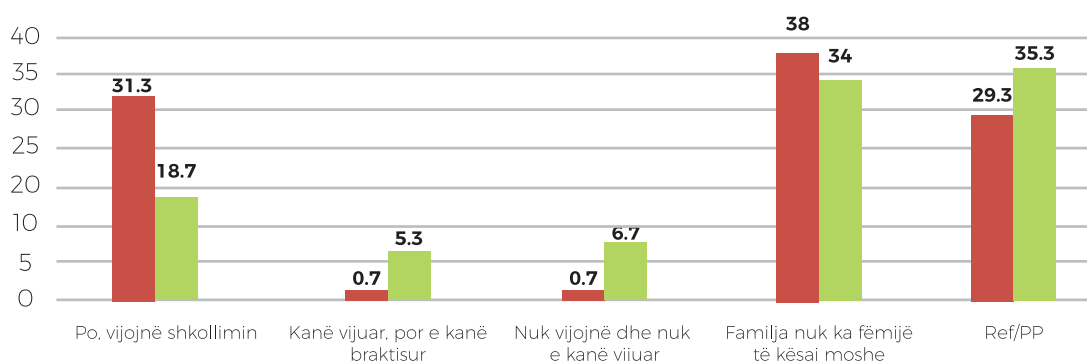
Nëse familja ka fëmijë të moshës 0-5 vjeçare që vijnë edukimin parashkollor (në çerdhe, kopshte apo në klasën parafillore), atëherë ku e vijnë atë?

3.3.3. Shkollimi fillor, i mesëm i ulët dhe i mesëm i lartë

Bazuar në përgjigjet e respondentëve të përfshirë në këtë hulumtim del se shumica dërmuese e familjeve të këtyre tri komuniteteve që kanë fëmijë të moshës së shkollimit fillor dhe të mesëm të ulët, fëmijët e tyre vijnë shkollimin e detyruar, përkatësisht shkollimin fillor dhe të mesëm të ulët – klasët 1-9 (96 %), ndërsa vetëm një numër i vogël e kanë braktisur apo nuk e vijnë këtë nivel shkollimi (4 %) (për më shumë detaje, shihni Grafiku 21).

Grafiku 21. Nëse familja ka fëmijë/nxënës të moshës 6-15 vjeçare dhe 16-20 vjeçare, atëherë sa e vijnë ata shkollimin

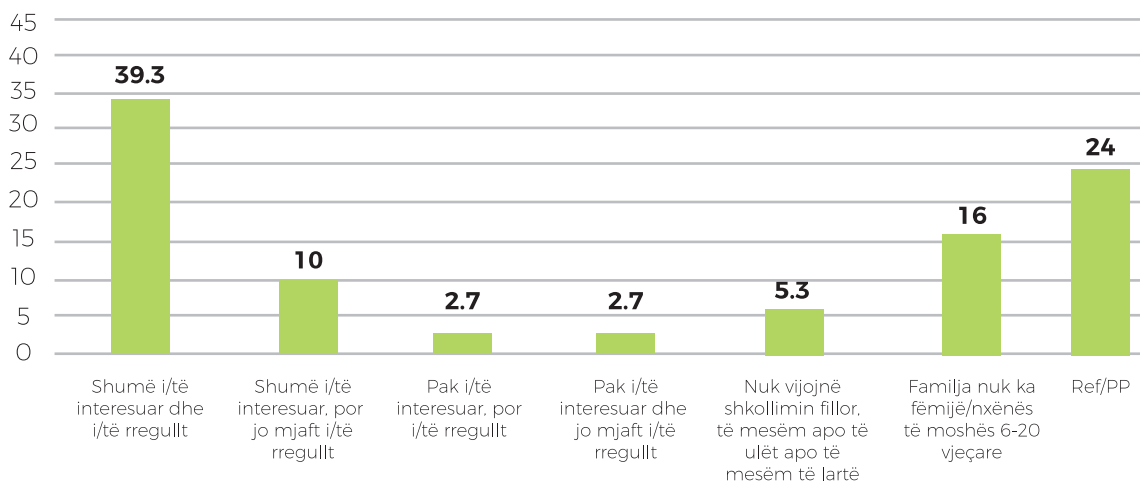

Ndërsa sa i përket shkollimit të mesëm të lartë – klasët 10-12, që nuk është i detyruar, vërehet numër shumë më i vogël i atyre që vijnë këtë nivel shkollimi në mesin e këtyre tri komuniteteve. Nga kryefamiljarët e përfshirë në këtë hulumtim që kanë fëmijë të moshës së shkollimit të mesëm të lartë, 60.9 % kanë raportuar që fëmijët e tyre vijnë shkollën e mesme të lartë, derisa 21.7 % kanë treguar që fëmijët e tyre nuk vijnë këtë nivel shkollimi, ndërsa 17.4 % kanë treguar se fëmijët e tyre e kanë vijuar shkollën e mesme të lartë por e kanë braktisur dhe ky është një fakt mjaft shqetësues, meqë ky nivel i braktisjes është shumë i lartë.

3.3.4 Interesimi dhe vijueshmëria e rregullt në shkollë

Të dhënat e hulumtimit tregojnë se interesimi i fëmijëve dhe familjeve për shkollimin e tyre është mjaft i lartë dhe vërehet një trend i pjesëmarrjes së mirëfilltë të fëmijëve/nxënësve në procesin mësimor. Respondentët, familjet e të cilëve kanë pasur fëmijë që shkojnë në shkollë (në shkollimin fillor, të mesëm të ulët dhe të mesëm të lartë), janë pyetur që të tregojnë se sa janë fëmijët e tyre të interesuar dhe sa janë të rregullt në vijimin e shkollimit. Dhe në bazë të përgjigjeve të tyre vërehet se pjesa dërmuese e fëmijëve që vijnë shkollimin janë shumë të interesuar dhe janë të rregullt në vijimin e shkollimit (72 %), ndërsa një numër më i vogël janë shumë të interesuar, por jo mjaft të rregullt në shkollim (18.3 %), kurse vetëm rreth 10 % janë pak të interesuar në shkollimin e tyre, pavarësisht a janë të rregullt apo jo (për më shumë detaje, shihni Grafiku 22)

Grafiku 22. Nëse në familjen tuaj keni fëmijë/nxënës që vijojnë shkollimin (fillor, të mesëm të ulët apo të mesëm të lartë) apo edhe ata që e kanë braktisur, atëherë si e vlerësoni interesimin e tyre për shkollë dhe rregullsinë në vijimin e mësimi?

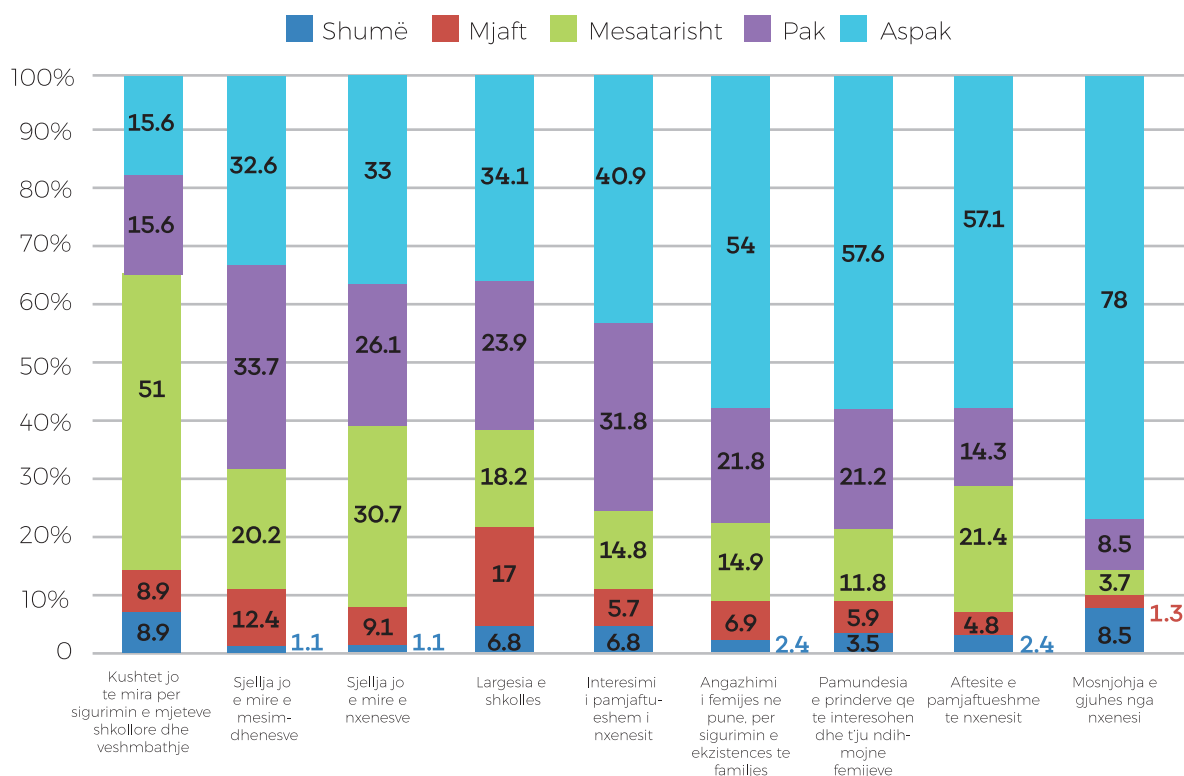

3.3.5. Vështirësitë e nxënësve që vijojnë shkollimin

Pjesëmarrësit e hulumtimit që kanë raportuar që kanë fëmijë/nxënës që vijojnë shkollimin (në shkollimin fillor, të mesëm të ulët dhe të mesëm të lartë) janë pyetur të raportojnë se sa ndikojnë disa vështirësi të ndryshme në shkollimin dhe suksesin e fëmijëve/nxënësve të tyre, si: kushtet jo të mira materiale të familjes për sigurimin e mjeteve shkollore dhe veshmbathjes së duhur, sjellja jo e mirë e mësimdhënësve, sjellja jo e mirë e nxënësve të tjerë, largësia e shkollës, interesimi i pamjaftueshëm i nxënësit, angazhimi i fëmijës në punë për sigurimin e ekzistencës së familjes, pamundësia e prindërve që të interesohen dhe t'ju ndihmojnë fëmijëve të tyre, aftësitë e pamjaftueshme të nxënësit dhe mosnjohja e gjuhës nga nxënësi.

Në bazë të përgjigjeve të respondentëve del se kushtet jo të mira materiale të familjes, si dhe largësia e shkollës janë ndër faktorët kryesorë pengues të suksesit të nxënësve të këtyre komuniteteve. Por, edhe sjellja jo e mirë e nxënësve të tjerë, pastaj edhe e mësimdhënësve, në raport me nxënësit e këtyre tri komuniteteve del të jetë faktor pengues me rëndësi të suksesit të këtyre nxënësve. Ndërsa vështirësitë tjera janë më pak të rëndësishme në shkollimin dhe suksesin e këtyre nxënësve (për më shumë detaje shihni përmbledhjen e të gjitha përgjigjeve në Grafiku 23).

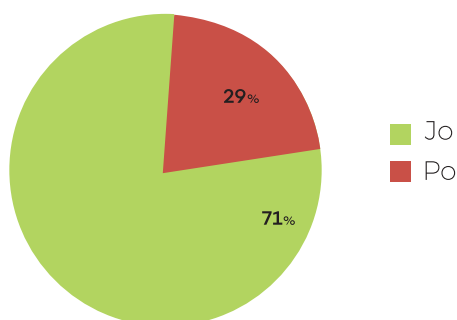
Grafiku 23. Në shkollimin dhe suksesin e nxënësve (fëmijëve) të familjes suaj (përfshirë ata që vijnë dhe ata që e kanë braktisur shkollimin), sa janë prezentë secila prej këtyre vështirësive:

Gëzon fakti se një numër i familjeve të këtyre komuniteteve që kanë fëmijë duke u shkolluar pranon ndihma të ndryshme si ndihmesë për shkollimin e fëmijëve të tyre. Të pyetur se a pranon familja e tyre ndonjëllor ndihme nga ndokush, qoftë institucion, organizatë apo individ, për shkollimin e fëmijëve, rreth 28.9 % kanë thënë se pranojnë ndihmë, ndërsa rreth 71.1 % kanë thënë se nuk pranojnë kurrfarë ndihme nga askush për shkollimin e fëmijëve (për më shumë detaje, shihni Grafiku 24 dhe Grafiku 25).

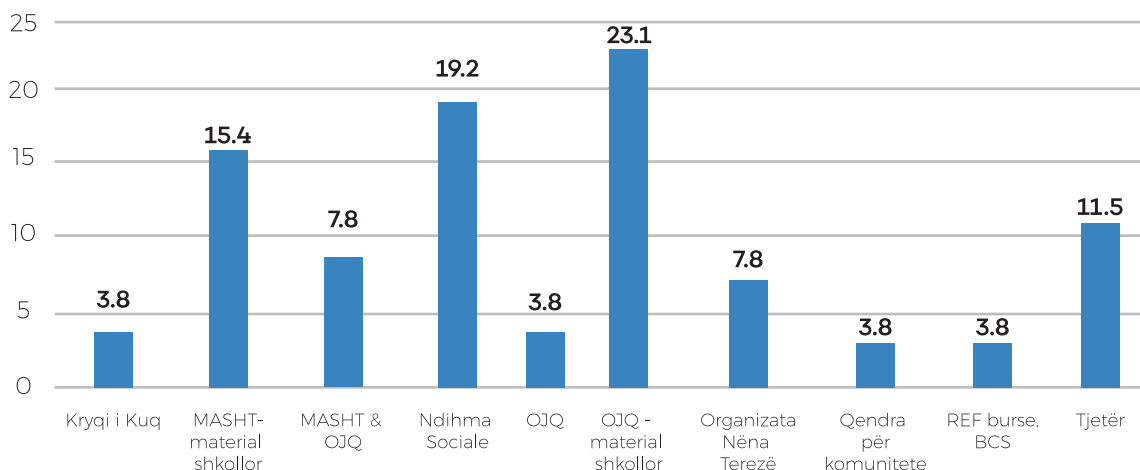
Grafiku 24.

A ka familja juaj, apo nxënësi/t e familjes suaj ndonjë përkrahje ose ndihmë prej dikujt (institucion, organizatë apo individ) për shkollim?

Grafiku 25.

Nëse ka përkrahje ose ndihmë prej dikujt, specifiko prej kujt

3.4. GJENDJA EKONOMIKE DHE KUSHTET E JETESËS

3.4.1. Të ardhurat e familjes

Respodentëve të përfshirë në hulumtim ju është kërkuar që të tregojnë në mënyrë të përafërt një mesatare të të ardhurave mujore të familjes, prej të gjitha burimeve të të ardhurave, si pagat, pensionet, ndihmat sociale, ndihma nga anëtarët e familjes që jetojnë jashtë, nga puna vetanake, nga bujqësia, ndihma nga individë apo organizata të ndryshme, etj.. Bazuar në përgjigjet e tyre, niveli i të ardhurave mujore të familjeve të këtyre tri komuniteteve del të jetë mjaft gjë që ua pamundëson shumicës së familjeve të tyre që të zhvillojnë jetë në kushte normale. Në bazë të raportimit të respodentëve, del që më shumë se gjysma e familjeve (53.7 %) kanë të ardhura mujore prej 0 deri 200 euro në muaj, ndërsa 27.3 % e familjeve kanë të ardhura mujore prej 200 deri 350 euro në muaj. Kurse, vetëm 19 % e familjeve kanë të ardhura mujore më shumë se 350. Nëse e nxjerrim mesataren e përgjithshme për të gjitha familjet së bashku, del se mesatarja e të ardhurave mujore të familjes në mesin e këtyre tri komuniteteve është 252.84 euro në muaj (për më shumë detaje, shihni Tabela 1).

Tabela 1.

Sa janë të ardhurat e përgjithshme mesatare mujore të familjes suaj nga të gjitha burimet (nga puna vetanake, pagat, pensionet, ndihma sociale, bujqësia, anëtarët e familjes jashtë vendit, nga organizata dhe individë të ndryshëm, etj.):

Të Ardhurat (€)	Numri	Përqindja (%)
20	1	.7
30	1	.7
50	2	1.4
70	2	1.4
75	4	2.7
80	2	1.4
85	1	.7
90	1	.7
95	1	.7
100	9	6.1
120	1	.7
130	2	1.4
135	2	1.4
140	1	.7
150	17	11.6
170	2	1.4
175	2	1.4

Të Ardhurat (€)	Numri	Përqindja (%)
180	5	3.4
190	1	.7
200	22	15.0
240	1	.7
250	15	10.2
257	1	.7
300	18	12.2
320	1	.7
330	1	.7
350	3	2.0
400	10	6.8
450	1	.7
480	1	.7
500	7	4.8
600	4	2.7
700	4	2.7
750	1	.7

Megjithëse mostra e hulumtimit është e vogël, sërish nxjerrja e mesatares së numrit të anëtarëve të familjes dhe e mesatares së të ardhurave mujore të familjes na mundëson të nxjerrim edhe mesataren e të ardhurave mujore dhe ditore për kokë banori. Për të tri komunitetet së bashku, kur pjesëtohet mesatarja e të ardhurave mujore të familjes (252.84 euro) me mesataren e numrit të anëtarëve të familjes (5.97 anëtarë), atëherë del që:

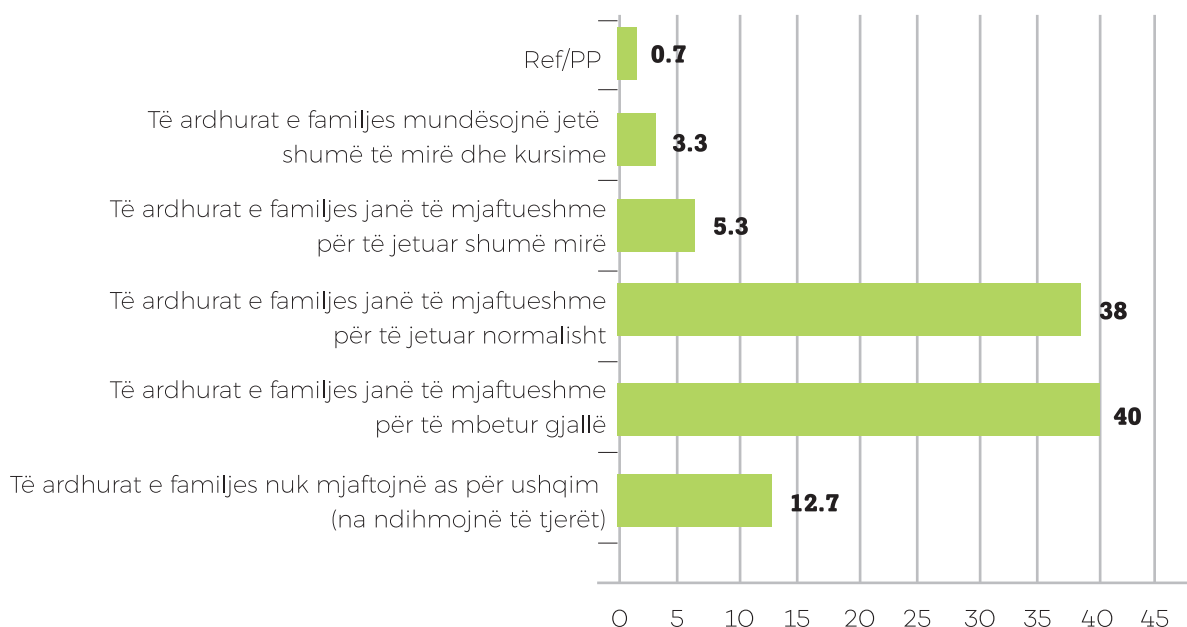
- 1 person jeton me 42.35 euro në muaj, gjegjësisht:
- 1 person jeton me 1.41 euro në ditë.

3.4.2. Niveli i varfërisë dhe cilësia e jetesës

Shumica e pjesëtarëve të këtyre tri komuniteteve e vlerësojnë veten si të varfër dhe për momentin vlerësojnë se mezi që kanë mjete për t'ia dalë mbanë, e lëre më të kursejnë. Gjërat ushqimore dhe ato bazike për jetesë janë kryesisht ato me të cilat merren këto komunitete në luftë e përditshme për jetesë. Të pyetur se si e vlerësojnë gjendjen materiale të familjes së tyre, shumica e respondentëve (rreth 52.7 %) kanë thënë se të ardhurat e familjes nuk mjaftojnë as për ushqim, apo të ardhurat e familjes janë të mjaftueshme vetëm sa për të mbijetuar, ndërsa vetëm rreth 38 % kanë thënë se të ardhurat mjaftojnë për të bërë një jetë normale (kjo mund të interpretohet si “normale” në raport me standardin e përgjithshëm të këtyre tri komuniteteve). Kurse, vetëm rreth 8.6 % kanë thënë se të ardhurat e familjes ju sigurojnë një jetë të mirë apo edhe mundësinë për të kursyer (për më shumë detaje, shihni Grafiku 26).

Grafiku 26.

Si e vlerësoni gjendjen materiale të familjes suaj?

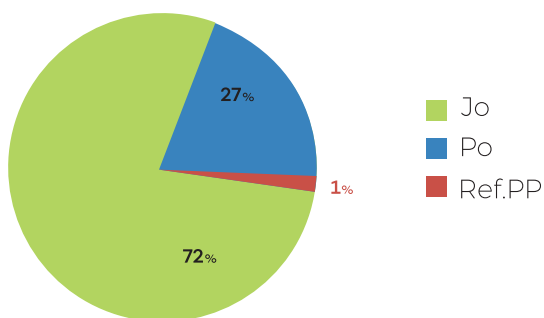
3.4.3. Ndhima sociale nga institucionet shtetërore

Përkundër gjendjes kaq të vështirë dhe nivelit kaq të ultë të të ardhurave mujore, megjithatë, shumica dërmuese e familjeve të këtyre tri komuniteteve nuk marrin ndihma sociale dhe sigurisht që ky fakt po ashtu ndikon që niveli i të ardhura mujore të jetë kaq i ulët.

Të dhënat nga hulumtimi tregojnë se vetëm 26.7 % e familjeve të këtyre tri komuniteteve marrin ndihmë sociale, ndërsa 72 % e tyre nuk marrin fare ndihmë sociale (për më shumë detaje, shihni Grafiku 27).

Grafiku 27.

A merr familja juaj ndihmë sociale nga institucioni përkatës?

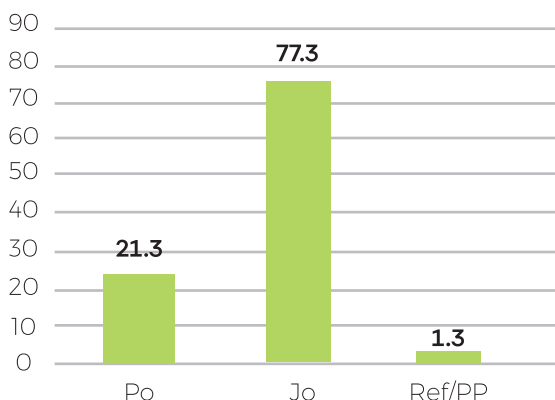

3.4.4. Përkrahja nga burimet tjera

Përveç të ardhurave materiale që realizojnë vet dhe ndihmës sociale që disa familje marrin nga institucionet, duket se këto komunitete nuk gëzojnë shumë përkrahje tjetër financiare nga ndonjë individ, organizatë apo institucion tjetër. Të pyetur se a ndihmohet familja e tyre nga ndonjë organizatë apo institucion tjetër, përveç ndihmës sociale, pjesa dërmuese e respondentëve (77.3 %) kanë treguar se nuk marrin kurrfarë ndihmash nga askush, ndërsa vetëm 21.3 % prej tyre kanë treguar se marrin ndihma nga individë, organizata apo institucione tjera (për më shumë detaje, shihni Grafiku 28).

Grafiku 28.

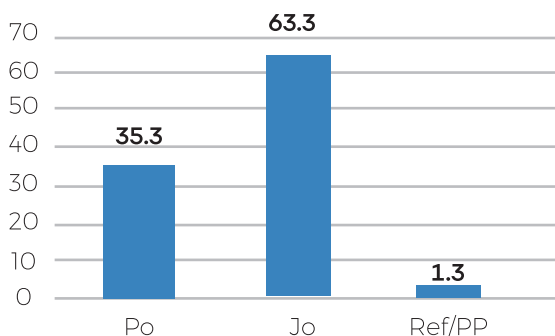
Pavarësisht a merrni a jo ndihmë sociale, a e ndihmon familjen tuaj ndonjë individ, organizatë apo institucion tjetër?

Ky hulumtim nuk disponon me të dhëna se nga kush i marrin këto ndihma këto familje, por mund të paragjykohet se një burim i këtyre ndihmave mund të jenë anëtarët e familjes që jetojnë jashtë vendit, kryesisht nga ata anëtarë të familjes që jetojnë në vendet e perëndimit, meqë 35.3 % e familjeve kanë raportuar se kanë anëtarë të familjes në vendet e perëndimit (për më shumë detaje, shihni Grafiku 29).

Grafiku 29.

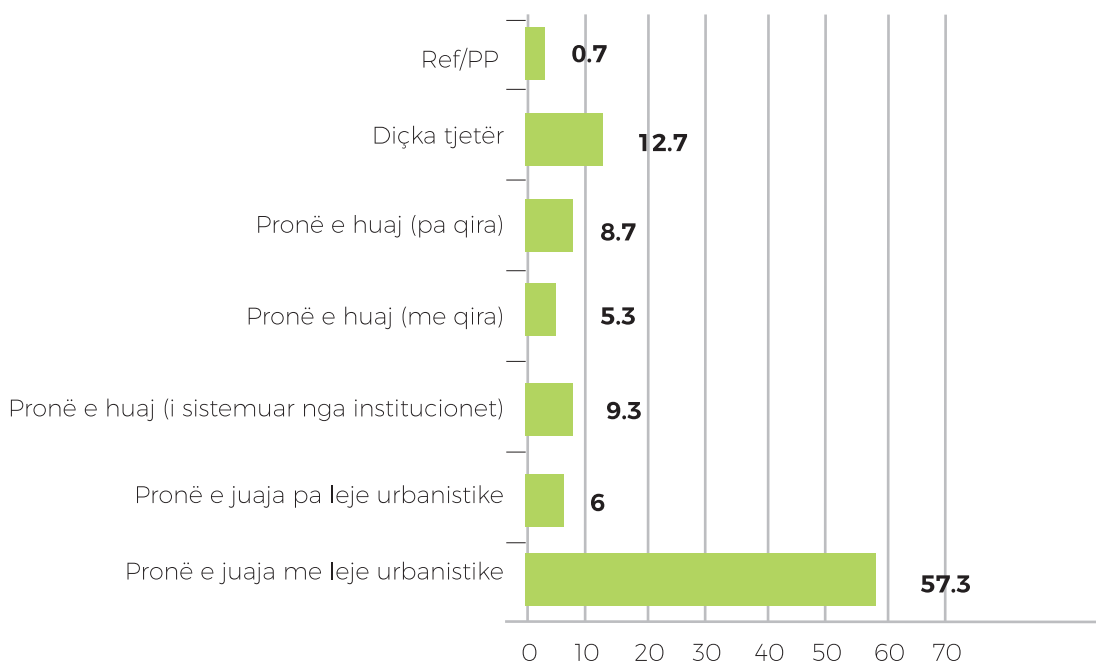
A keni ndonjë anëtar të familjes në ndonjërin nga vendet e perëndimit?

3.4.5. Pronësia e objekteve të banimit

Të dhënat e hulumtimit tregojnë se numri më i madh i familjeve të këtyre komuniteteve e kanë në pronësi të tyre shtëpinë apo banesën në të cilën jetojnë. Në lidhje me këtë, respondentëve të përfshirë në hulumtim iu është kërkuar që të tregojnë se pronë e kujt është shtëpia apo banesa ku jeton familja e tyre. Dhe në lidhje me këtë, pjesa më e madhe (63.3 %) kanë thënë se shtëpia/banesa ku jetojnë është pronë e tyre, vetëm 9.3 % kanë treguar se jetojnë në ndonjë pronë të sistemuar nga institucionet, ndërsa 14 % kanë thënë se jetojnë në pronë të huaj, qoftë me qira, qoftë pa qira. Kjo tregon se pjesa dërmuese e tyre së paku jetojnë në pronat e tyre, gjegjësisht në shtëpitë apo banesat, të cilat janë pronë e tyre (për më shumë detaje, Grafiku 30).

Grafiku 30.
Shtëpia/banesa ku jetoni është:

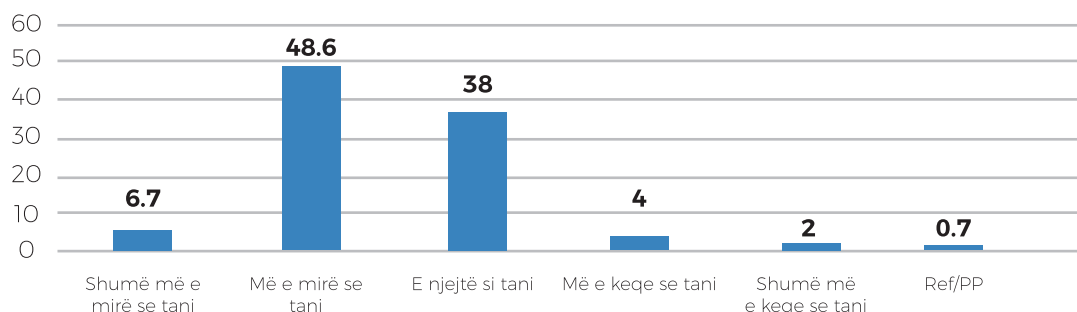
3.4.6. Pritshmëria për të ardhmen

Pavarësisht kushteve të vështira ekonomike të këtyre komuniteteve, sa i përket nivelit të optimizmit të këto komunitete, duket se ka një ndjenjë mbizotëruese pozitive. Kur iu është kërkuar që të shprehin opinionin e tyre se si do të jetë gjendja materiale e familjes pas një viti, atëherë rreth 55.4 % kanë thënë se gjendja do të jetë më e mirë apo shumë më e mirë pas një viti, ndërsa 38 % mendojnë se gjendja do të jetë e njëjtë.

Kurse, vetëm 6 % mendojnë se gjendja materiale e familjes do të jetë më e keqe apo shumë më e keqe pas një viti (për më shumë detaje, shihni Grafiku 31).shumë detaje, shihni Grafiku 31).

Grafiku 31.

Sipas mendimit tuaj, gjendja materiale e familjes suaj pas një viti do të jetë:

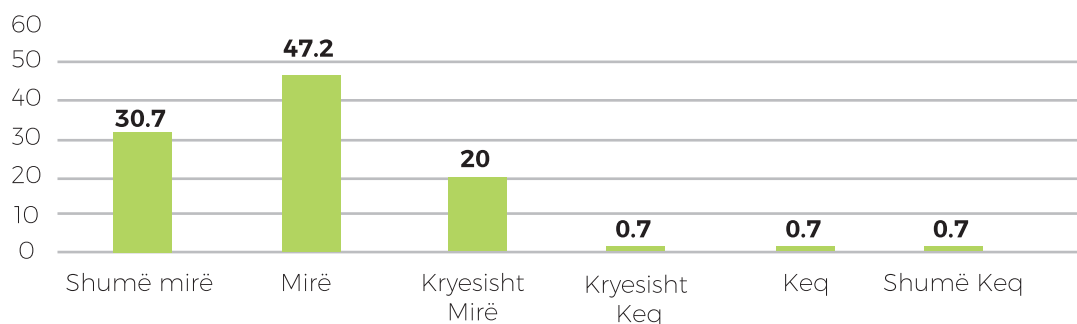
3.5. BASHKËJETESA DHE RAPORTET NDËRETNIKE

3.5.1. Sjellja e të tjerëve në raport me këto tri komunitete

Nga ky hulumtim nuk vërehet së ka ndonjë jotolerancë karshi këtyre tri komuniteteve. Siç u përmend më herët, këto komunitete jetojnë kryesisht në vendbanime të cilat janë të banuara me popullatë të përkatësive të ndryshme etnike (58.7 %), por një pjesë e konsiderueshme e tyre jetojnë në vendbanime të banuara me shqiptarë (40.7 %). Bazuar në përgjigjet e responentëve, në vendbanimet ku jetojnë pjesëtarët e këtyre tri komuniteteve, pjesëtarët e komunitetit shumicë, që e përbëjnë me shumicë atë vendbanim apo rrethinën, pothuajse të gjithë (98 %) sillen shumë mirë, mirë apo kryesisht mirë me pjesëtarët e këtyre tri komuniteteve (për më shumë detaje, shihni Grafiku 32).

Grafiku 32.

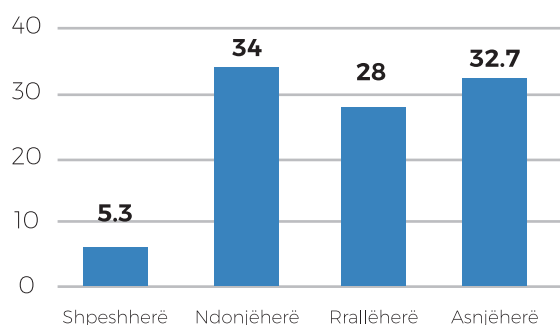
Pjesëtarët e komunitetit shumicë në vendbanimin tuaj (që jetoni në të njëjtën lagje/fshat ose të cilët ju rrethojnë), në përgjithësi, me juve sillen:

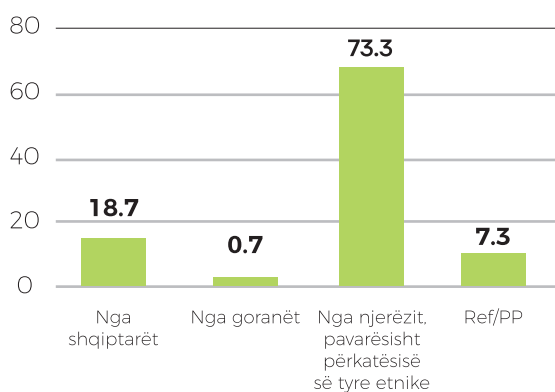
3.5.2. Diskriminimi nga komunitetet tjera

Sa i përket diskriminimit nga komunitetet tjera, rreth një e treta (32.7 %) e popullatës së këtyre tri komuniteteve nuk ndihen asnjëherë të diskriminuar nga komunitetet tjera, ndërsa 62 % etyre ndihen rrallëherë ose ndonjëherë të diskriminuar nga komunitetet tjera. Vetëm 5.3 % kanë raportuar se ndihen shpeshherë të diskriminuar nga komunitetet tjera. ndërsa, të pyetur se nga pjesëtarët e cilit komunitet ndihen posaçërisht të diskriminuar, pjesa dërmuese (73.3 %) kanë raportuar se ndihen të diskriminuar nga njerëzit pavarësisht përkatësisë së tyre etnike, kurse 18.7 % kanë raportuar se ndihen të diskriminuar nga shqiptarët (kjo është edhe për faktin se këto komunitete të këtyre tri komunave të përfshira në hulumtim kanë më së shumti rrethohen dhe kanë kontakte me shqiptarët) (për më shumë detaje, shihni Grafiku 33 dhe Grafiku 34).

Grafiku 33.
A ndiheni dhe sa shpesh ndiheni të diskriminuar në kontaktet me pjesëtarët e komuniteteve tjera?

Grafiku 34.
Nga pjesëtarët e cilit komunitet ndiheni posaçërisht të diskriminuar?

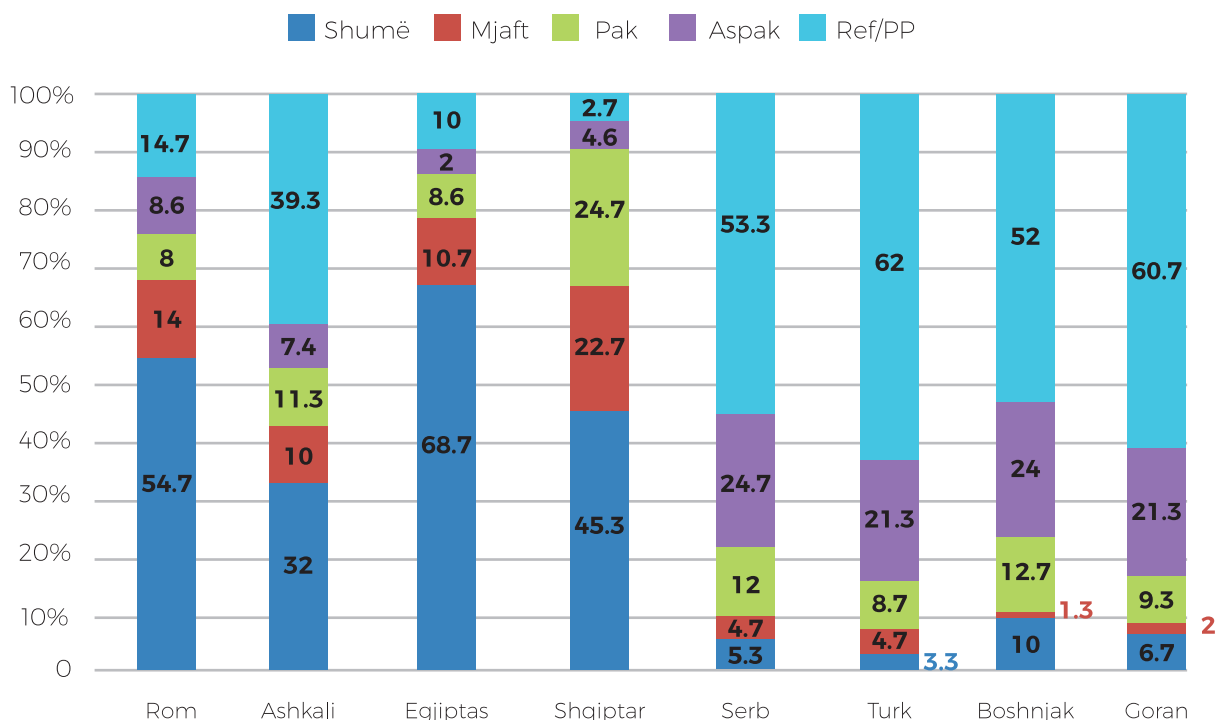

3.5.3. Afërsia me komunitetet tjera

Respodentëve të përfshirë në hulumtim iu është kërkuar që të japin një vlerësim personal se sa të afërm ndihen me pjesëtarët e komuniteteve tjera. Në fakt ata e kanë bërë një vlerësim të tillë për të gjitha komunitetet që jetojnë në Kosovë, përfshirë këtu edhe vet komunitetet e tyre. Përveç që secili ndihet më së afërmi me komunitetin e vet, bazuar në përgjigjet e respodentëve del se këto komunitete më së afërmi në përgjithësi (përveç komunitetit të vet) ndihen me egjiptasit, pastaj me romët, pastaj me shqiptarët, pastaj me ashkalitë (kjo mund të jetë për shkak se numri i ashkalive në mostër është shumë i vogël, vetëm pesë veta), pastaj me goranët, pastaj me turqit, pastaj me boshnjakët dhe më së paku të afërt ndihen me serbët (për më shumë detaje, shihni Grafiku 34).

Grafiku 34.

Sa e ndjeni vetën të afërt me pjesëtarët e këtyre komuniteteve

Është me rëndësi të përmendet se kur është fjala për afërsinë me komunitetet tjera (përveç me komunitetin e vet), siç u përmend edhe më sipër, pjesëtarët e këtyre tri komuniteteve më së shumti ndihen të afërt me komunitetin shqiptar dhe atë dukshëm më të afërt se sa me të gjitha komunitetet tjera (serb, turk, boshnjak dhe goran). Por, duhet përmendet se çështja e afërsisë së komunitetit rom, ashkali dhe egjiptas me komunitetin serb, turk, boshnjak dhe goran duhet parë me rezerva, meqë një përqindje e konsiderueshme e respondentëve nuk kanë dhënë përgjigje apo kanë refuzuar të japin përgjigje për afërsinë e tyre me këto komunitete.

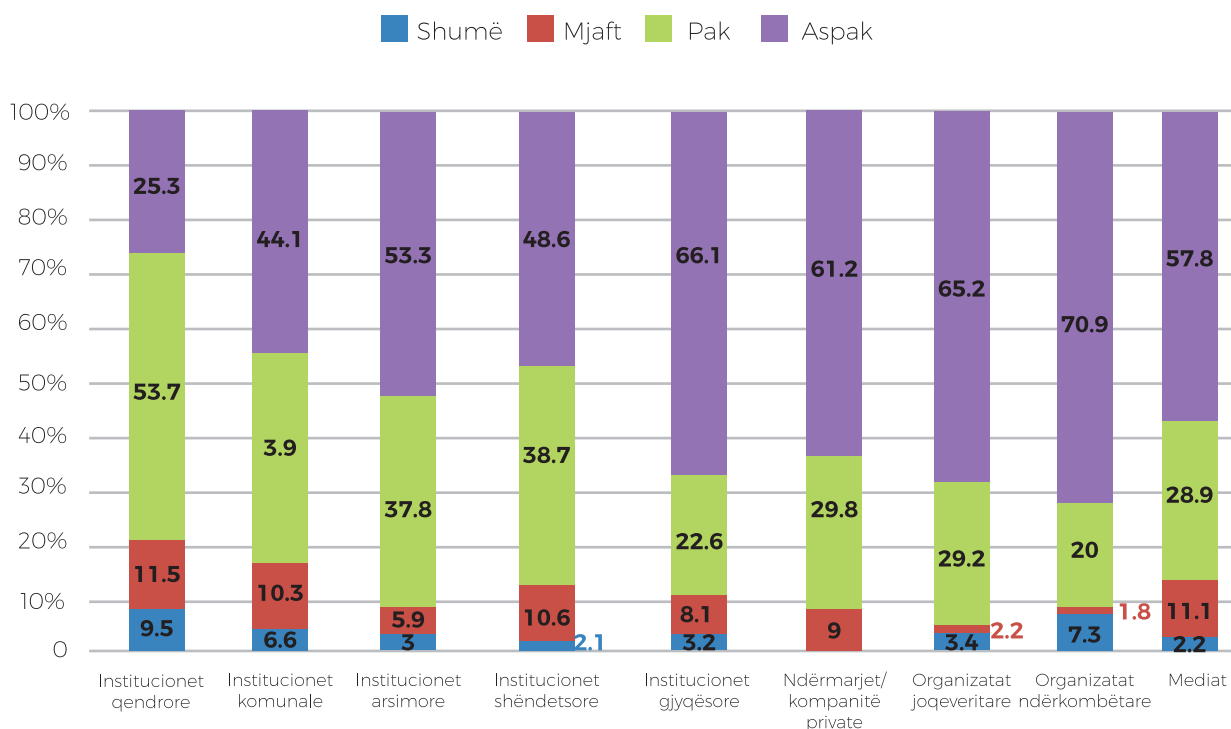
3.6.TRAJTIMI DHE DISKRIMINIMI NGA INSTITUCIONET

Respondentët janë pyetur për një varg institucionesh/organizatash të ndryshme se sa ndihen të diskriminuar apo të trajtuar në mënyrë jo të barabartë me pjesëtarët e komuniteteve tjera nga këto institucione/organizata. Me disa nga këto institucione/organizata shumica e respondentëve kanë pasur kontakte apo kanë qëndrim rreth tyre, të cilat i kanë raportuar në këtë hulumtim. Dhe bazuar në përgjigjet e tyre, del se pjesëtarët e këtyre tri komuniteteve ndjehen mjaft të diskriminuar nga institucionet dhe organizatat e ndryshme.

Një përqindje shumë e madhe (74.7 %) ndihen shumë, mjaft ose pak të diskriminuara nga institucionet qendrore, ndërsa situata me institucionet komunale duket të jetë më e mirë, meqë 55.9 ndihen shumë, mjaft ose pak të diskriminuara nga institucionet komunale. Diskriminimi nga institucionet shëndetësore dhe arsimore duket të jetë më i vogël, meqë 46.7 % kanë raportuar se ndihen shumë, mjaft ose pak të diskriminuara nga institucionet arsimore dhe 51.4 ndihen shumë, mjaft ose pak të diskriminuara nga institucionet shëndetësore. Si duket, këto tri komunitete më së paku ndihen të diskriminuara nga organizatat joqeveritare, meqë vetëm 34.8 % kanë raportuar se ndihen shumë, mjaft ose pak të diskriminuara nga organizatat joqeveritare.

Me disa nga këto institucione/organizata (institucionet gjyqësore, kompanitë private, organizatat ndërkombëtare dhe mediat) shumica e respondentëve nuk kanë pasur kontakte apo nuk kanë qëndrim rreth tyre, prandaj vështirë të nxirren konstatime, megjithëse bazuar në ato përgjigje të pak respondentëve mund të thuhet se edhe nga këto institucione/organizata këto komunitete ndihen mjaft të diskriminuara (për më shumë detaje, shihni Grafiku 35).

Grafiku 35. A ndiheni të diskriminuara (të trajtuar në mënyrë jo të barabartë me pjesëtarët e komuniteteve tjera) në kontaktet e juaja dhe gjatë marrjes së shërbimeve nga:

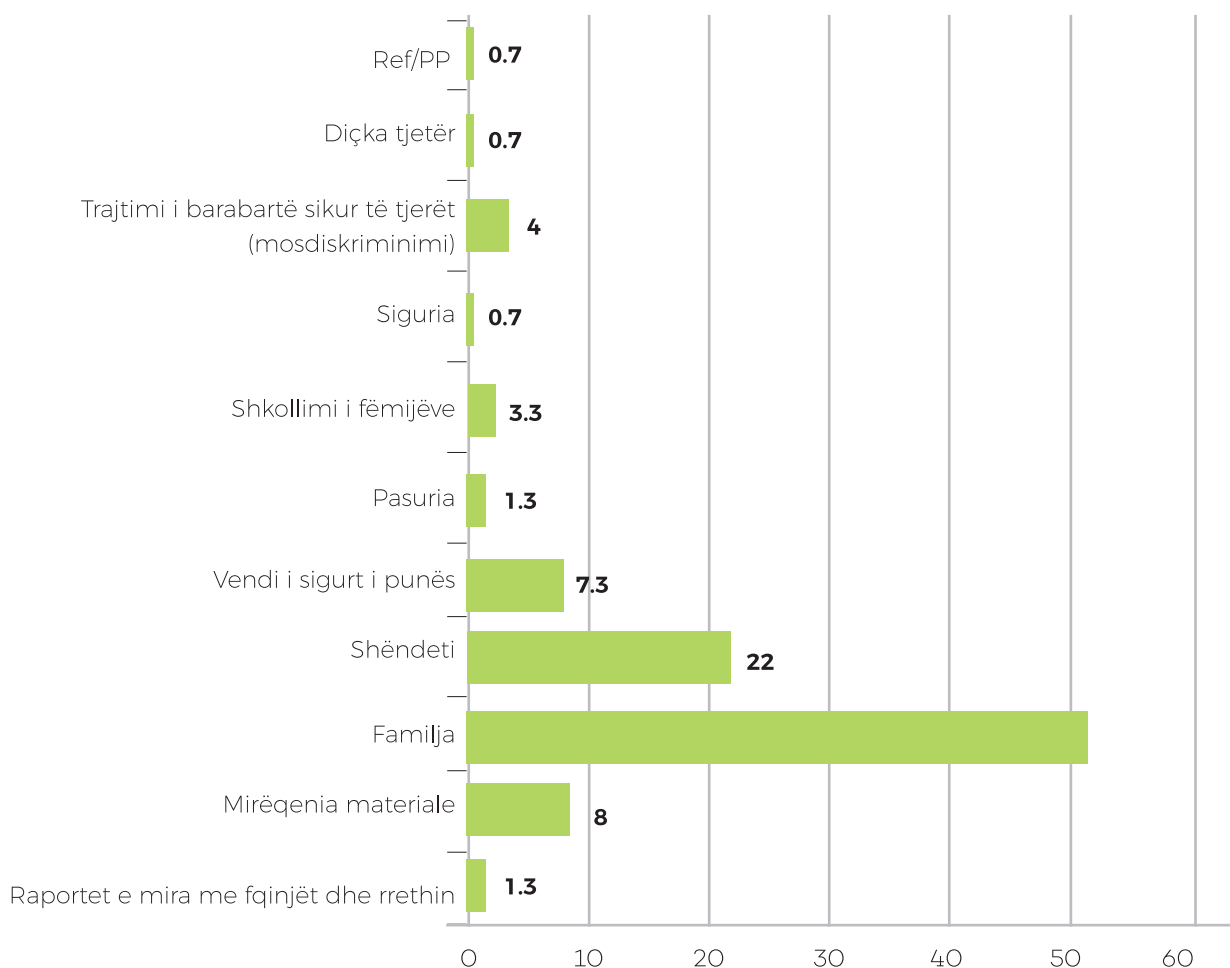

3.7. VLERAT DHE PRIORITETET

Në pyetësor kanë qenë të renditura një varg vlerash të ndryshme, ku respondentët kanë pasur mundësinë që të rumbullaksojnë njërën prej tyre, të cilën ata e kanë konsideruar si më të rëndësishmen për ta. Del të jetë shqetësuese që shkollimi i fëmijëve është ranguar pothuajse në fund, gjë që dëshmon se ky është prioritet i vetëm një numri të vogël të pjesëtarëve të këtyre tri komuniteteve. Familja (50.7 %) dhe shëndeti (22 %) kanë dalë të jenë si gjërat më të rëndësishme, ndërsa pas tyre mirëqenia materiale (8 %), vendi i sigurt i punës (7.3 %) dhe trajtimi i barabartë sikur të tjerët (4 %). Shkollimi i fëmijëve del të jetë prioritet i vetëm 3.3 % të familjeve të këtyre tri komuniteteve, ndërsa më së paku rëndësi për këto komunitete ka pasuria, raportet e mira me fqinjët dhe siguria (për më shumë detaje, shihni Grafiku 36).

Grafiku 36.

Në këtë moment, për mua gjëja më e rëndësishme është:

4. KONSTATIMET DHE REKOMANDIMET KRYESORE

Pavarësisht se mostra e përfshirë në këtë hulumtim ka qenë e vogël në numër dhe ka përfshirë vetëm tri komuna të Kosovës, gjë që nuk mundëson përgjithësim të përfundimeve në lidhje me gjendjen e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptas në Kosovë, sërish të dhënat nga hulumtimi na ofrojnë disa indikatorë të rëndësishëm, në bazë të të cilëve mund të nxirren disa konstatime dhe rekomandime të rëndësishme dhe të vlefshme, të cilat janë të përmbledhura shkurtimisht në vijim:

1. Shkollimi i fëmijëve nuk konsiderohet si vlerë e rëndësishme dhe nuk është prioritet i shumicës së familjeve të këtyre komuniteteve. Prandaj, duhen ndërmarrë fushata informuese dhe vetëdijesuese me pjesëtarët e këtyre komuniteteve, në mënyrë që ata ta kuptojnë më mirë vlerën dhe rëndësinë e jashtëzakonshme që ka shkollimi i fëmijëve në funksion të përmirësimit të cilësisë së jetës së tyre në të ardhmen, në të gjitha aspektet, intelektual, shoqëror, ekonomik, kulturor, etj.

2. Një numër shumë i vogël i fëmijëve të këtyre tri komuniteteve e vijnë edukimin parashkollor. Por, rezulton që prej atyre që vijnë këtë nivel edukimi, shumë nga ta vijnë edukimin parashkollor në qendra të komunitetit, që janë kryesisht në vendbanimet e tyre dhe funksionojnë kryesisht për adresimin e nevojave të tyre. Prandaj, është shumë me rëndësi që edhe institucionet (qendrore e lokale) edhe donatorët (vendorë e ndërkombëtarë) të sigurohen që këto qendra të komunitetit nuk do të shuhen, por do të vazhdojnë të jenë funksionale, e pse jo të bëhen përpjekje që të hapen edhe qendra tjera të tilla aty ku kanë nevojë këto komunitete.

3. Vijueshmëria e nxënësve të këtyre tri komuniteteve në shkollën fillore dhe të mesme të ulët, shkollimi i detyruar (klasë 1-9), është mjaft e lartë, ndërsa në shkollën e mesme të lartë është mjaft e ulët. Prandaj, është shumë me rëndësi që familjet të stimulohen e të përkrahen në forma të ndryshme, në mënyrë që të arrihet 100% pjesëmarrja e nxënësve në shkollimin e detyruar dhe të rritet ndjeshëm përfshirja e nxënësve në shkollimin e mesëm të lartë. Është shumë e rëndësishme përkrahja e nxënësve me veshmbathje dhe me materiale shkollore, si dhe me bursa shkollimi, në mënyrë që nxënësit e këtyre komuniteteve të ndihen sa më të barabartë me bashkëmoshatarët e tyre nga komunitetet tjera.

4. Sjellja jo e mirë e nxënësve të komuniteteve tjera dhe e mësimeve të mësimeve në raport me nxënësit e këtyre tri komuniteteve raportohet që të jetë si njëra nga vështirësitë për suksesin e këtyre nxënësve gjatë shkollimit të tyre. Prandaj, është e nevojshme që në shkollat ku vijojnë shkollimin nxënësit e këtyre tri komuniteteve të ndërmerren veprime në funksion të vetëdijesimit të nxënësve të tjerë dhe mësimeve të mësimeve që të sillen në mënyrë korrekte dhe të duhur karshi këtyre nxënësve. Një mundësi e mirë do të ishte edhe dizajnimi i një trajnimit të posaçëm për mësimeve të mësimeve që kanë në klasët e tyre nxënës të këtyre komuniteteve, përmes të cilit mësimeve të mësimeve do të aftësoheshin se si t'i integronin sa më mirë nxënësit e këtyre komuniteteve.

5. Papunësia në mesin e këtyre tri komuniteteve është shumë e lartë. Madje edhe ata që janë të punësuar, punojnë kryesisht punë fizike apo punë që nuk kërkojnë kualifikim të lartë, rrjedhimisht punë që paguhen shumë pak. Së këndejmi, niveli i varfërisë tek këto komunitete është shumë i lartë. Me siguri të gjitha këto lidhen drejtpërdrejt apo tërthorazi me nivelin jo të kënaqshëm të shkollimit të pjesëtarëve të këtyre komuniteteve, por mund të jetë edhe për shkak të diskriminimit të tyre me rastin e punësimit. Prandaj, është e rëndësishme që pjesëtarët e këtyre komuniteteve të nxiten që të shkollohen dhe gjithashtu duhet analizuar më shumë nëse ka diskriminim të këtyre komuniteteve me rastin e punësimit.

6. Numri i familjeve të këtyre tri komuniteteve që marrin ndihmë sociale është mjaft i vogël, megjithëse shkalla e papunësisë tek këto komunitete është shumë e lartë dhe niveli i varfërisë është po ashtu shumë i lartë. Prandaj, do të ishte e rëndësishme që kjo çështje të hulumtohet më detajisht, në mënyrë që të konfirmohet nëse numri i familjeve që marrin ndihma sociale është i vogël në raport me nevojat e tyre, si dhe të identifikohen shkaqet dhe arsyet e pjesëmarrjes kaq të vogël të këtyre komuniteteve në skemat sociale.

7. Pjesëtarët e këtyre tri komuniteteve ende ndihen të diskriminuar nga komunitetet tjera, kryesisht ato që i rrethojnë. Prandaj, duket që ende ka nevojë për fushata vetëdijesuese, në mënyrë që të tjerët të sillen korrekt në raport me ta dhe të mos i diskriminojnë këto komunitete.

8. Pjesëtarët e këtyre tri komuniteteve ndihen mjaft të diskriminuar gjatë marrjes së shërbimeve nga institucionet e ndryshme qendrore e lokale, publike e jopublike. Prandaj, do të ishte mirë që të krijoheshin mekanizma, përmes të cilëve pjesëtarët e këtyre komuniteteve do të raportonin sjellje të tilla diskriminuese tek personat ose organet përgjegjëse, të cilat do të mund të ndikonin së paku në zbehjen e këtij fenomeni.

9. Një numër i vogël i familjeve të këtyre komuniteteve kanë anëtarë të familjes që fare nuk janë të regjistruar në regjistrin/gjendjen civile. Pasojat për këto familje mund të jenë të shumta dhe të shumëllojshme, prandaj është shumë e rëndësishme që ky fenomen të adresohet dhe të zhduket në të ardhmen.

10. Martesat e hershme të personave të moshës nën 18 vjeçare ende vazhdojnë të jenë prezente tek disa familje të këtyre tri komuniteteve. Prandaj, duhet fushata vetëdijesimi për pjesëtarët e këtyre komuniteteve në lidhje me pasojat e mëdha dhe të shumta që sjellin martesat e hershme, në mënyrë që ky fenomen të zhduket në të ardhmen.

SHTOJCA 1. Të dhënat demografike

Tabela 1. Përkatësia etnike e respondentit

Etniciteti	Numri	Përqindja (%)
Rom	38	25.3
Ashkali	5	3.3
Egjiptas	107	71.3
Total	150	100.0

Tabela 2. Komuna e respondentit

Etniciteti	Numri	Përqindja (%)
Gjakova	70	46.7
Peja	50	33.3
Istogu	30	20.0
Total	150	100.0

Tabela 3. Gjinia e respondentit

Etniciteti	Numri	Përqindja (%)
Mashkull	104	69.3
Femër	46	30.7
Total	150	100.0

Tabela 4. Mosha e respondentit(vazhdim)

Mosha	Numri	Përqindja (%)
31	1	.7
32	5	3.3
33	1	.7
34	1	.7
35	8	5.3
36	8	5.3
37	1	.7
38	2	1.3
39	4	2.7
40	3	2.0
41	1	.7
42	3	2.0
43	6	4.0
44	3	2.0
45	3	2.0
46	5	3.3
47	6	4.0

Tabela 4. Mosha e respondentit

Mosha	Numri	Përqindja (%)
18	4	2.7
20	1	.7
21	3	2.0
22	2	1.3
23	2	1.3
24	7	4.7
25	2	1.3
26	4	2.7
27	2	1.3
28	5	3.3
30	6	4.0

Tabela 4. Mosha e respondentit(vazhdim)

Mosha	Numri	Përqindja (%)
48	4	2.7
49	2	1.3
50	7	4.7
51	1	.7
52	7	4.7
53	4	2.7
54	2	1.3
55	3	2.0
56	2	1.3
57	1	.7
58	3	2.0
60	2	1.3
61	2	1.3
62	1	.7
63	3	2.0
65	2	1.3
68	1	.7
72	2	1.3
76	1	.7
80	1	.7

Projekt i financuar nga BE-ja dhe i menaxhuar nga Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë.

Zbatuar Nga:

